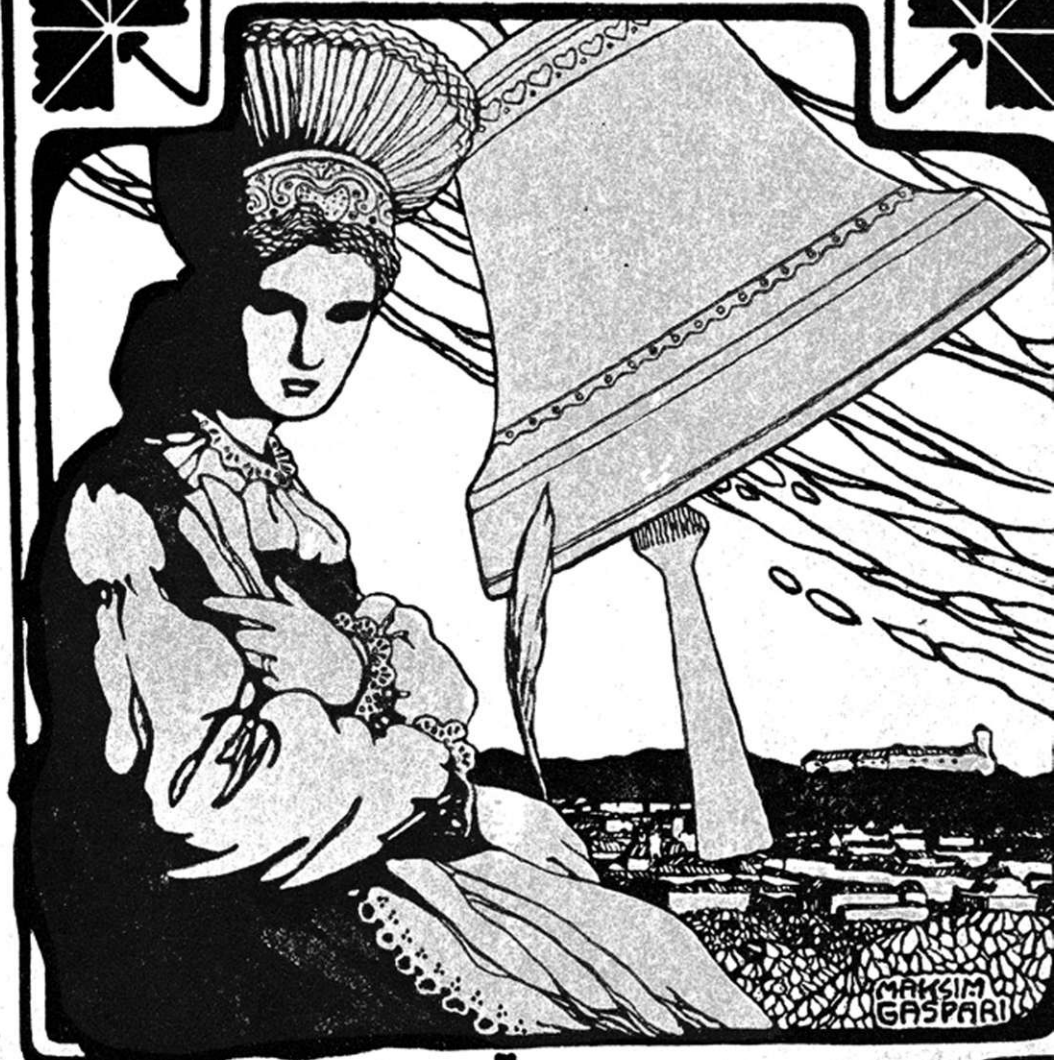

LUBJANSKI ZVON

XI.

MESEČNIK ZA
KNJIŽEVNOST
IN PROSVETO

1908

Vsebina novembrskega zvezka:

1. Vladimir Levstik: <i>Sonet</i>	641
2. Dr. Ivo Šorli: <i>Iz dolgega časa</i> . (Konec prihodnjič.)	642
3. Vojeslav Molè: <i>Iz cikla „Spomini“</i>	649
4. Dr. Jos. Tominšek: <i>Slavna in bedna Italija</i> . (Konec prihodnjič.)	650
5. A. Funtek: <i>V mrtvašnici</i>	658
6. Fr. J. Dolinar: <i>Sredi noči</i> . (Konec.)	662
7. Dr. Bogumil Vošnjak: <i>Slovanski shod v Pragi</i> . (Konec.)	666
8. C. Golar: <i>Pesem</i>	672
9. Josip Premk: <i>Na podružnici</i> . (Konec.)	673
10. Podlímbarški: <i>Iz starih zapiskov</i> . (Konec prihodnjič.)	683
11. C. Golar: <i>V živoljenje</i>	689
12. Milan Pugelj: <i>Pogled v bodočnost</i> . (Konec prihodnjič.)	690
13. Koritnik: <i>Razpoloženje</i>	697
14. Koritnik: <i>Neznanemu</i>	697
15. Književne novosti.	
<i>Pavel Poljanec: „Kratka zgodovina slovenskega naroda“</i> . — <i>Grof Lev N. Tolstoj: Kazaki</i> . — Dr. Jos. Tominšek: <i>R. Fr. Magjer: Porivi</i> . — Dr. Jos. Tominšek: <i>R. Fr. Magjer: Rasad</i> . — Janko Bratina: <i>Balkanska književnost v nemščini</i> . — Ant. Zavadil: <i>Československý slovník</i> . — Janko Bratina: <i>Konstantinov Aleko: Baj Ganju</i>	698
16. Gledišče.	
Dr. Zbašnik: <i>Slovensko gledišče</i> . A. Drama. B. Opera. — Dr. VI. Foerster: <i>Giacomo Puccini: Madame Butterfly</i> . — Dr. V. Foerster: <i>Oskarja Straussa opereta Valčkov čar</i>	700
17. Med revijami.	
Dr. Jos. Tominšek: <i>„Glas Matice Hrvatske“</i> . — Dr. Jos. Tominšek: <i>Srpski književni Glasnik</i>	702
18. Splošni pregled.	
† Danilo Fajgelj. — <i>Katalog slovenskih skladbenih del</i> . — <i>Slovenska Matica</i> . — Janko Bratina: <i>Prevod Prešernovega soneta</i> . — Dr. Jos. Tominšek: <i>Asan-aginica v Walter Scottovem prevodu</i>	703
<i>Tiskovne hibe, oziroma popravki</i>	704

Listnica upravnistva.

Cenjeni naročniki, ki so zastali z naročnino, se opozarjajo, da pošljejo ves znesek do 15. novembra t. l., sicer se jim mora ustaviti decembrska številka.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po eden pot na mesec v zvezkih ter stane vse leto 9 K 20 h, pol leta 4 K 60 h, četrť leta 2 K 30 h.

Za vse neavstrijske dežele po 11 K 20 h na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 80 h. =====

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Valentin Kopitar.

Upravnistvo v „Narodni tiskarni“ v Knaflovih ulicah št. 5. v Ljubljani.

Sonet.

Kdo vas je gledal, sanje moje sreče?
Kdo te je slišal, struna harmonij?
Kdo slutil uro, ko si s čudeži
razsula burjam rože hrepeneče?

Kdo te je klical, demon, iz noči?
Bolest! Kdo ti odpiral stroge ječe,
kdo ti je kopje naostril žareče,
da mukam konca in oddiha ni?

Za blagor terja duša mi višine . . .
V meglah sloni nebo; njega tišine
ne moti dih, ne ptičev klic, ne grom.

A kadar krikne srd: Obup! — z viharja
grohotom besnim vès svèt odgovarja:
— Bil sem s teboj! In sem, haha! In bom! —

Vladimir Levstik.

Iz dolgega časa.

Spisal dr. Ivo Šorli.

juba Elga!

Tvoje včerajšnje pismo me je zelo razburilo, to si lahko misliš. Ne radi tega, ker ti je odkril anonimni prijatelj ali prijateljica nelep odlomek iz mojega življenja, — priznavam: tako nelep, da me obide vselej tudi mene samega skrajno neprijeten, plehek občutek, kadar se spomnim vsega tega, — ampak zato, ker vidim, kako še malo resničnega zaupanja imaš do mene.

Nič bi ne rekel, če pišeš, kako kaže prav to vso gnilobo našega družabnega reda, da današnja nevesta tudi iz najfinejše družine že niti ne sme pričakovati ženina od drugod nego iz rok, če že ne navadnih počestnih deklin, pa vsaj iz rok kake bezniške strežajke ali celo — kake kravje dekle . . . in če hočeš reči s tem, da je prav to zadnje tvoja usoda. Slednjič imaš tu morda prav. Toda tega ti ne morem dovoliti, da sklepaš po tem, kako se vrnemo že čez mesec gotovo tja, kjer smo se toliko časa tako dobro počutili in — da gremo s tem namenom že v zakon. Upam celo, da si zapisala te besede le v razburjenosti in da jih nisi mislila zares . . . Nazadnje nisva več otroka ne ti ne jaz, draga Elga. Živela si že toliko, da ti mora biti jasno vselej in povsod, ali je kaka beseda ali misel v skladu z značajem takega in takega človeka ali ne. Po mojem mnenju morajo biti v zakonu med dvema pametnima človekoma vse tiste prisege, zatrjevanja, pričkanje in zopet spravljanje docela odveč; in prav zato sem ti zatrdil, ko sem te zasnužil, — zatrdil enkrat za vselej, da si mi stokrat ljubša kot mlada vdova, nego bi mi bilo kako deklo, ker pričakujem od tebe vse več tiste zrelosti, brez katere si ne morem misliti harmoničnega, in kar je isto: srečnega zakona.

To me je torej tako nemilo zadelo, da je mogel tak majhen oblaček zagrniti solnce, katero se je bilo že razlilo čez naju, — sem mislil, da za vedno.

Ne bodiva otročaja, Elga, pravim! Kaj pa naj pomeni — kravja dekla v moji preteklosti za najino bodočnost? O, da: „da se vrnem

že čez mesec gotovo tja.“ Neverjetno, kako slabo nas ženske poznate, čeprav si domišljujete, da nas poznate!

Hudo za zlo sem ti vzel to besedo, kakor vidiš. Toda kljub temu se mi še vedno ne zdi za malo, — oprosti, da sem nekoliko brutalen, a prav v tem je največji poklon zate, in upam, da ga boš umela, — kljub temu se mi zdiš še vedno vredna, da ti tudi to „historijo o kravji dekli“ lepo in počasi razložim . . . da se zopet pomiri tvoje srčece, ker bi me bolelo, če bi vedel, da po nepotrebnem trpiš. Verjamem ti pač, da me ljubiš, in ta ljubezen ti je mogla za hip otemniti tvoj čudovito bistri, svetli razum. Zdaj je senca gotovo že zopet mimo, in umela me boš.

Historija sama pa se glasi tako :

Bilo je pred štirimi leti, ko se je pričela gradnja velike nove železnice. Jaz sem takrat ravno dovršil tehniko in sem bil zelo potreben denarja. Brez pomisleka sem torej sprejel izborno ponudbo od podjetja, čeprav sem vedel, da me potisnejo kot najmlajšega v najbolj odljuden kraj.

Ampak Zakriž je še presegel vse moje pričakovanje. Na obeh straneh dvoje strmih reber, tako strmih, da se ju niti do pol navzgor ni videlo; po sredi razdrapano cesta mimo šestero, sedmero bajt. Edino gostilničar je imel dvoje hiš, ki sta bili za silo. V manjši je bila v nadstropju šolska soba in učiteljevo stanovanje, v večji pa je najela naša uprava prostor za urad ter sobi za mojega šefa in zame.

Če me Bog že ni dovolj udaril, da me je vrgel v kraj, iz katerega je bilo do vsake človeške naselbine najmanj poldrugo uro, do trga celo tri ure, če ni zadostovalo že to, da je bil moj predstojnik neznosno pust in oduren človek, da sem moral prebivati v goli kmetski sobi s takimi okni, da bi spravil komaj glavo skozi, da je bila hrana že neumno slaba in pri tem vendar od sile draga, — je prišlo še to, da se nisem mogel razumeti z nobeni človekom, ker je znal edini učitelj govoriti tudi po naše. Pač, tudi gostilničar se je bil naučil pri vojakihi nekaj besed; toda ali veš, kaj mi je rekel, ko sem ga ogovoril? „Vi ne znate mojega, jaz ne vašega jezika; eden izmed naju se mora mučiti; mučite se rajši vi, ko ste prišli vi k nam in ne mi k vam! Iz tega vidiš tudi, kako je to ljudstvo drugače.“

Med tednom mi ni bilo mar, treba je bilo vstati vsak dan že ob petih zjutraj in se ubijati ves dan okrog; zvečer sem imel potem komaj toliko moči, da sem prelistal še kakega znanstvenih,

beletrističnih ali političnih listov, katerih sem imel naročenih vse polno.

Toda ob nedeljah! Samo enkrat sem moral radi službe ostati doma in sem mislil, da mi praznота okrog mene izpije dušo. No, tudi drugod ni bilo mnogo bolje, naj sem šel že, kamor sem hotel. Našel sem pač nekaj tovarišev, a tudi ti so bili že tako otopeli v teh prokletih krajih, da nismo govorili cele ure drugega nego o pesku, terenu in o drugih takih dolgočasnostih iz našega poklica.

Edino, če sem se peljal v mesto, sem našel nekoliko izpremembe. Našel sem vsaj — ženske . . . take ali take, to mi je bilo skoraj že vseeno.

Zdi se mi po tem tvojem pismu še posebej potrebno, povedati ti to popolnoma odkrito in ti še enkrat priznati, da sem živel do zadnjega časa, kakor živi pač večina mladih moških . . . Nočem se niti opravičevati, še manj pa seveda bahati, — samo golo dejstvo ti kažem, da sem ustvarjen tako . . . Zate je pa še vedno čas, da presodiš, ali sem po tvojem ali ne.

Sto je stvari na svetu, ki vežejo ljudi na življenje, od najvišjih do najnižjih, od najvzvišenejših do najsmušenejših. Koliko jih je, ki jim ugaja v tej dolini solz samo radi dobre kapljice; drugi živi samo za svoj tarok; tretji za lov; a četrtemu — na primer meni — so ženske edina resnična strast. Če bi bil našel tam gori lepo, izobraženo dekle, da bi bil zvečer lahko ž njo malo pokramljal, bi se ne bil zganil nikamor več in bi si ne bil želel ničesar drugega.

Tudi zdaj si ne želim nič drugega nego pristrčnega, toplega koticika v veliki izbi življenja, in prav z očanskim nasmehom bom gledal izza zapečka, kako se drugi vrtijo in zabavajo in norijo spodaj po podu. Ne, ker bi bil že prestar za pod, ampak ker je moja narava tako, sem te povabil v zapeček, — dovolj bo prostora za oba, — in le, ker sem te spoznal med stoterimi na očeh, da iščeš tudi ti sogledalca in ne več soplesalca, sem se priklonil pred teboj! . . .

Kaj bi govoril drugače, Elga: ako bi bil našel žensko po svojem srcu, bi se bil že takrat poročil . . . Čutil sem, kako propadam vedno niže. Toliko mi je bilo namreč iz prejšnjih časov še ostalo, da sem se tega propadanja zavedal. Nazadnje pa ni bilo treba niti bogve kakega notranjega samoopazovanja, — dovolj, da sem se ozrl na kupe nedotaknjenih, niti ne vedno iz razvitkov vzetih biserov in knjig, ki jih je ležalo vedno več že po vseh oknih in stolih, in da sem si pošteno priznal, kako malo me zanima, brez

česar bi še pred letom ne bil mogel živeti. Kvečemu še kako staro historijo sem vzel v roko, kjer se vrši prav veliko stvari in prav hitro in brez vsakega utemeljevanja druga za drugo; zakaj tisto moderno brskanje po človeški duši mi je izpočetka hudo delo, ker se je zadel nož vsak hip ob moje lastne rane, sčasoma pa se mi je zdelo tudi vse, kar je prišlo pri tem na dan, vedno bolj neverjetno, čudno, abnormalno. Pozabil sem bil namreč že popolnoma, da se ljudje tam zunaj v velikem svetu neprestano razburjajo, da se jim čuvstva v duši neprestano pretakajo in menjavajo, kratka, da -- živijo . . .

Edino v meni, kar si je ohranilo svojo nekdanjo inteligenco, je bil — želodec. Ta se pa kratkoinimalo ni hotel sprijazniti s proizvodi naše gostilničarke. In čim bolj so zamirale moje duševne potrebe, tem bolj so rasle telesne. Če sem prišel v mesto, sem se najedel kakor ljuba živinica . . . Žalostno, a resnično . . . in meni je zdaj na tem, da ti podam verno sliko te žalostne, a resnične dobe . . .

Tu pridem slučajno enkrat med večerjo h gospodu učitelju; in videl sem, kako dobro se možu godi. Iz nič je znala napraviti njegova žena čudeže. In nisem nehal moledovati in ponujati srebrnjakov, dokler se me ni usmilila ter me je sprejela na hrano. In ker so videli, da sem dobra in poštena duša, so mi odstopili tudi še majhno, a svetlo in čedno opremljeno sobo v svojem stanovanju.

Zdaj sem bil že na boljem in en vzrok je že preminil za moje izlete v mesto, ki so se mi zdeli samemu vedno bolj nespametni. Pomisli, da je bilo sedem ur vožnje doli in sedem nazaj in da se za tistih par trenutkov spodaj res ni izplačalo prenašati vsega tega odletanja po slabih cestah in trošiti toliko denarja! Vrhu tega sem se začel, odkar sem bil pri učiteljevih, neverjetno rediti in vsak znanec, ki me je srečal, se mi je v obraz zagrohotal, da se res že ni bilo več prijetno prikazati med ljudi.

Ah, včasih sem se izprva že sam prestrašil svojega mastnega, zabuhlega obraza in svojih topih, nedolžno zvođenelih oči . . . Brezdvomno je na svetu dovolj suhih tepcev in genijalnih debeluhov, a moja napihnjena lica so kazala prav gotovo, kako so se tudi v moji duši zabrisale že vse značilnejše poteze. Toda kmalu mi je bilo vseeno in sem prebolel še to . . .

Danes je že davno izplahnilo z mene onih tam gori pridobljenih dvajset kil in se je že davno spustila z moje duše zakriška maščoba. Toda nekaj mi je še ostalo: žalostno prepričanje, da imam — „razpoloženje za debelost . . .“ Kdor se je bil enkrat tako

spital, se opita lahko še drugič; in kogar je moglo dvoje samotnih let duševno tako ugonobiti, ni veliko trdnega v njem . . . Zakaj ravno samota je merilo in tehtnica . . . In po tej bridki izkušnji mi je docela jasno, kaj pomeni, če se spomnim sredi včasi že preveč burnega vrvenja z nekoliko otožnostjo tistih mirnih časov tam gori: samota, Kirka me vabi samo, da bi me izpremenila zopet v zakriško — živinico . . .

A preveč se zopet nočem poniževati . . . Prepričan sem, da ostanem sredi živega življenja, — ravno, ker je moji nekoliko leni naravi včasi že malo nadležno, — ob strani živahne, inteligentne ženske, — nič ne de, če je prav, kakor si ti, duševno nad menoj, zakaj ponosa vsaj imam dovolj, da bi se vsekdar potrudil, kosati se ž njo, — prepričan sem, da ostanem tako vsaj to, kar se zavedam, da nazadnje vendar sem: človek! . . .

Da, zakaj takrat nisem bil človek več! Izobraženec že nikakor ne. A tudi, če bi rekel, da sem se „pokmetil“, bi delal kmetom težko krivico. Tudi na duhu najbolj ubogi kmet vendarle nekaj misli: na svojo družino, svojo živino, svoje polje, svoje davke; včasi se razjezi, včasi razveseli, včasi zakolne in se včasi pobožno prekriža. Jaz nisem imel ne misli ne skrbi, ne žalosti ne veselja. Vsakega prvega so mi dali toliko in toliko denarja in jaz sem ga dal toliko in toliko naprej, da skrbijo zopet dalje zame.

V tem stanju torej sem se seznanil z junakinjo svojega dolgočasnega romana. Gospa učiteljeva ni mogla več sama zmagati vsega dela in si je vzela deklo, štiriindvajsetletno, krepko, zdravo žensko polnih udov in čednega obraza.

Ugajala mi je in jaz njej tudi. Še ako bi se ne bi naučil v tem času jezika, da sem ga govoril kakor rojen Zakrižan, bi bil takoj umel, da sva se našla — sorodni duši.

Tončka ni bila, kakor so bila domača dekleta; pogledala je bila že nekoliko po svetu in je vedela, kako se živi, da je prijetno in koristno na svetu.

Učiteljevi so menda kmalu opazili, kako je z nama; a kaj so hoteli? . . . Meni gotovo nič, in njej tudi ne, ker drugače bi bila zopet šla. In potem bi bili lahko iskali, predno bi bili našli tako! Dovolj je bilo, da ne pride stvar v javnost.

In bi tudi nikdar ne bila prišla in danes bi ti jaz ne pisal tega pisma, da ni postala moja ljubezen tudi še tragična . . .

Tončka in jaz sva se namreč strastno zaljubila drug v drugega. Ni vrag, — nekaj mi je le še ostalo od vse moje izobrazbe, in iz Janeza in Mice sem napravil Romea in Julijo.

Brigala sva se čimdalje manj za ves svet in živela, kakor se pravi, „samo še najini ljubezni“. In čisto nič več nisem videl v njej kmetske dekline, ampak samo še lepo mlado bitje, na katerem in v katerem sem našel vsak dan nove lepote, ali: materijalna ljubezen se je izpremenila v idealno. Videl sem takih ljubezni nekaj na deželi; in zakaj ne: povsod so nežnejši in surovejši ljudje; in če se najdeti tak nežnejši kmetski fant in taka nežnejša kmetska punca, mora biti tudi njuna ljubezen po tem. In zame je gotovo le častno, da je bila moja in Tončkina ljubezen sicer kmetska, toda idealna in ne brutalna kmetska ljubezen.

Toda brez šale in „kravja dekla“ gori ali doli: to moram reči, da me to dekline ni nikdar vprašalo: „Kaj misliš z menoj? Kako bo potem?“ Živela je samo trenutku; in to ne iz toploglavosti, in tudi ne, ker je bila socialna razdalja res tako velika med nama, da niti meni niti njej ni mogla priti misel o skupni bodočnosti na um, — ravno zato bi me bila lahko itak drugače izkoristila, — ampak edino, ker je bila požgala ljubezen, kakor hitro je začela resnično ljubiti, vse drugo v njej, da res ni več vedela, kaj dela . . .

Tončka je imela namreč, še predno sem jo spoznal jaz, svojega fanta že izbranega: mladega in zelo zalega človeka, ki je imel čedno hišo in nekoliko premoženja v sosednji vasi. In če govorimo v meščanskem žargonu, me je prve čase naravnost varala ž njim. Jaz pa sem bil človek, ki se je bil že davno prilagodil drugačnim razmeram in že davno ni sodil ljudi po meščanskih pojmih več. In zame je pomenila zato Tončkina nezvestoba samo naravno opreznost človeka, ki je še zmožen trezno misliti, da ne sune brvi za seboj v vodo, ko se je splazil samo malo — kontrabandirat na oni breg . . . Ubogi stvari se pač niti sanjalo ni, da tako temeljito pozabi pot nazaj . . .

No, in pozneje, ko sem ji bil onega že davno iztisnil ne samo iz srca, ampak tudi iz glave, mu že iz ozira do mene ni mogla praviti, kako se je bilo zgodilo ž njo . . . Tako ubogi Juri ni niti slutil, kako neenak je bil postal v teh zadnjih časih svojemu iskreno češčenemu patronu v mali podružniški cerkvi, ki je še vedno tako mogočno sedel na svojem konju, dočim je on, nesveti Juri, že davno ležal pod njim . . .

In tako je začel fant naenkrat naglašati svoje stare pravice. Tončka ni bila samo najlepše dekle v fari, ampak je imela tudi pet ali šest stotakov dote, da je šla služiti bolj le radi zlobne mačehe in ker je vedela, da je čaka pri učiteljevih lepo življenje. Če bi torej Jurju že do dekleta samega ne bilo, bi ne bil maral izgubiti Tončkinih srebrnjakov, katerih uporabo je bil že tako lepo preračunal. Pomagala sta mu tudi njen oče in mačeha in še njegovi starši so bili vsak hip nad njo in so ji obetali raj v svoji hiši.

Tončka se je zatekla k meni in jaz naj bi jo bil branil. V prvem hipu sem seveda vzplamtel in malo da nisem izdril s stene obeh svojih dijaških mečev, ki sta križem visela nad mojo mizo, ter šel na pot kakor nekoč slavni Cervantov junak. Ali kakor hitro sem bil sam, je posijal po dolgem času zopet en žarek razuma v mojo ubogo glavo . . . In pri tej sicer borni, a vendar nenavadni razsvetljavi sem začel razločevati, kako je pravzaprav v moji celicitemnici . . . O pajčevini, prahu, smeteh niti ne govorim . . . Kar je bilo, je bilo . . . In morda je bilo celo prav, da je bilo tako . . . Zakaj zavedal sem se, da bi drugače pač ne bil strpel tu gori, ako bi se ne bil duševno kraju primerno opremil. Toda to sem videl zdaj, kako bo tu notri čez dve leti, čez tri leta, ako čimprej ne odprem vseh oken ter pošteno ne prezračim . . . Slednjič vendar nisem prišel zato na svet in nisem zato študiral skoraj dvajset let, da ščitim med temi tujimi kmeti Mrakovo Tončko proti Selanovemu Jurju . . . Naj me potegne še ta bedasti prepir v svoje vrtince, naj izrabim v tem smešnem boju še to malo inteligence, kar mi je je še ostalo, kak pridem potem zopet med ljudi? . . . Opomniti moram namreč tudi, da je bilo i moje strokovno delo, zdaj ko je bilo vse že lepo izmerjeno in določeno, skoraj še samo mehanično, in so mi ležali torej moji možgani kakor kepa testa v lobanji.

Posijal je žarek v mojo glavo; a luči ni več prižgal, ker je bil že celo stenj izpreperel . . . In ko je ugasnila svetloba od zunaj, je nastala zopet tema v njej . . .

Vem, zdelo se ti bo kljub vsem mojim pojasnilom še vedno čudno, neverjetno, kako more v tako kratkem času tako popolnoma propasti človek, ki je vendar vsaj srednje inteligenten: toda pozabiti ne smeš, da v tem, koliko ostane kdo vedno in povesod sam svoj, ne odločuje toliko intelekt, nego veliko bolj trdnost značaja, — neke vrste neobčutnost, takorekoč neka — skorja čez dušo, če še tako tanka in nežna. Ta skorjica jo potem izolira, da ne more več noben dotik življenja prav do nje, a da se tudi ona sama ne more več

prosto razliti ven v življenje . . . In tako se tudi drug drugega ne moreta izsrkati več . . . Mi pa, kar nas je s tako popolnoma nago, na širni, odprti planjavi ležečo dušo, ne moremo nič za to, niti če se napije v dolgih prelestnih nočeh iskrece se rose, da požene na njej tisočero cvetje, niti če ji izsesa enoličnost vse sokove, da razpoka kakor izsušena gruda in ovene vse, kar je raslo na njej . . .

Nočem pa reči, da je bilo z mano res prav tako. Res, da je že davno posahnilo izbrano gosposko cvetje, da so bile zanemarjene in s plevelom preprežene vse tiste lepo izmerjene in ogrebene gredice iz nekdanjih dni; toda zato je bil pa ta plevel sam res lep . . . Ali, kakor sem ti rekel že prej: bil sem postal sicer kmetski fant, toda idealen kmetski fant . . .

In ravno zato sem igral tako neumno vlogo! . . .

(Konec prihodnjič.)

Iz cikla „Spomini“.

Kjer morje z lovorom šumeče govori,
sva šla v večer v sijaju zlatih zvezd.
Kot blesk noči ji bila je prelest,
kot zvon njen glas, ki skoz somrak drhti:

„Ko z usten drugi pil boš kdaj ljubavi med
in drugi verujoče streš srce,
morda te vroče objemo roké,
da curek ti krvi óbraz zalije bled.

„Kedar ljubav pa mojo sveto umoriš,
poljubim te kot svečenik oltar,
kot v gori cedro divjajoč vihar,
kot Magdalena v prahu sveti, večni križ.“

Ovile so tresoč se njene me roké —
šumelo morje je svoj divni spev,
skoz gaj je čudodaljen šel odmev.
Drhteč sem jo objel: „Jaz ljubim, ljubim te! . . .“

Vojeslav Molè.

Slavna in bedna Italija.

Popotni vtiski. Spisal dr. Jos. Tominšek.

(Dalje.)

azkošnost južnega življenja z vsemi svojimi kontrasti pač nikjer v Italiji ni zbrana tako na eno pregledno točko kakor v Napolju na trgu „del Plebiscito“ ob južnem podaljšku ulice „Toledo“. Trg je velik in ima obliko polkroga, katerega premer tvori impozantna „kraljeva palača“, prestolnica bivših napoljskih kraljev, zanimiva še zdaj kot stavba in zbirka umetnin in zgodovinskih spomenikov. Lok pri tem trgu pa tvori že prej omenjena cerkev sv. Frančiška di Paola z arkadami. Prav sredi loka se dviga okrogla kupola te cerkve; poslopje je namreč v celoti posnetek rimskega panteona.

Po dnevi vrvenje na tem trgu še ni toliko izredno; le izvoščeki so vsiljivi, dokler nas ne poznajo. Kličejo in namigavajo nam od vseh strani s svojimi: „Pst! Pst!“ ali: „Lei“ (= Vi) in nam sledijo s konjem in vozom celo na hodnike. — Proti večeru in po noči pa trg „del Plebiscito“ oživi, kakor bi ljudstvo vzrojilo; nepopisen direndaj zavлада na spodnjem koncu trga, kjer pelje cestna železnica ob „kraljevi palači“ na eno stran navzdol k morju, na drugo v središče mesta. Na vsaki strani trga je velika kavarna, ki postavlja ob lepih in dokaj hladnih poletnih večerih mize in stole po splošno italijanskem načinu kar ven na trg. Na tisoče ljudstva pošeda pri teh mizah, sreba črno kavo in nekak sladoled („granita“), puši in se zabava, koketuje in skuša ujeti nekaj glasov godbe. Ob takih večerih koncertujeta namreč pri obeh kavarnah godbi, tekmuječ med seboj; okoli obeh je vse črno ljudstva, ki se mu ne zdi prav nič čudno, da se prirejajo koncerti na prostoru, mimo katerega ropoče cestna železnica voz za vozom, koder drdrajo izvoščeki, hrope avtomobili, kriče raznašalci časnikov („giornalista“) in razni krošnjariji ter se na ves glas zabava občinstvo! Preriti sem se moral tik do godcev, da sem sploh kaj slišal o godbi, ki je bila, kolikor sem mogel presoditi, res dobra. Skoraj smešno pa se mi je zdelo, da nastopajo na tem javnem prostoru med godbenimi točkami tudi solo-pevci, ki pojo arije iz oper. Enega takega pevca sem „po-

slušal“ dobre pol ure; po vsem nastopu je bil videti izurjen umetnik, a slišal sem edino nekaj taktov, ki jih je pel sila visoko in glasno (bil je tenorist); sicer sem spoznal skoraj le po odprtih ustih, da je — pel. Kakor sem čital drugi dan v časnikih, je bil slaven operni pevec.

Glavna množica ljudstva se ne briga niti za ta koncerta niti za oni dve kavarni; preriva se semintja po trgu, tudi med kavarniškimi mizami, hodeč počasi, a neumorno gibajoč oči in jezik. Živa mešanica! Najlaglje se opazuje iz severne kavarne, proti Karlovemu gledišču. Razkošne dame v elegantni opravi — Napoljčanke imajo dober okus! — se šetajo v družbi gigrskih gospodičev ali dobro rejenih starejših gospodov; kar za njimi se preriva mlada mamica v borni obleki, na rokah pa ji caplja otročiček, ki je popolnoma nag! Rodbinski očetje z materjo in kopico otrok se drže za roke in prehodijo trg gori in doli; očitno je to njih „izprehod“. Nekoč sem celo videl, da je skozi tako množico mlad pastirček gnal čedo kozá, ki so brezbrizno stopicale mimo gospodov in gospa in si spretno iskale prostega pota. Da se konji vedejo naravnost — olikano, to se potemtakem razume samo ob sebi.

Med vso to pošteno, dasi mešano družbo pa švigajo gori in doli in križem odposlanci skrivnih naslad in črnih grehov, mladi možje, dečki, mlada dekleta in prihuljene starke. Naglas ti prodajajo razglednice ali kak drug drobiž, natihem pa ti šepčejo na uho sirenske besede izkušnjavca; nekateri vabljevci tudi stoje le na ogljih in govore molče z očmi in namigavajo z roko. Pa poglej tem ljudem le v oči in videl boš v njih pekel; in pridružil se boš rajši zopet kričečim, veselim ljudem. — V poznih večernih urah prileze na ta svetli trg tudi skrajnja beda; prišla je pobirat ostanke od užitkov premožnejših slojev. Srce nas boli, ko se priplazijo mimo naše kavarniške mizice sklonjeni, suhotni dečki, tiho in počasi, s torbico in omelcem, s skrbnim očesom pazeč na vsak odpadek pod mizo, zlasti na ogorke („cicca“!) . . . Kakor sence prihajajo in odhajajo nemo drug za drugim; kar je eden prezrl, to zapazi drugi. Molče sprejmejo kak dar, če jim ga ponudiš; niso pa nadležni kakor podnevni in večerni berači, ki švigajo z odprto roko k mizi, kjer piješ kavo, vsak trenotek, da le stražnik obrne oči kam drugam. —

S trga „del Plebiscito“, te ljudske panorame napoljske, pelje proti jugu ulica „Sv. Lucije“ precej strmo navzdol k morju in mestnemu ter obmorskemu okolišu istega imena („Santa Lucia“).

Kdor hoče krasoto in zanimivost Napolja občudovati prav na licu mesta, ta pojdi semkaj.

Tu sem prebival nekaj dni, pač v najlepšem stanovanju, kar sem jih in bom imel v svojem življenju; tu v novem hotelu tik ob morju! Samo kakih pet gostov nas je bilo v velikanskem, komfortnem poslopju in stregli so nam s taktno uslužnostjo, kakor za kratek čas: konec julija pač ni mnogo potnikov; saj ni moderno, v vročini potovati po Italiji! Vročina? Ob odprtem Sredozemskem morju? V popoldanskih urah je solnce pač dokazovalo, da njegova moč še ne pojema, a lahna sapica je vedno pripuhtevala sem od neizmerne morja, zibajočega se ob tej uri kakor v sanjah. Nebeški hlad pa je zavladal zvečer in je postajal čarobnejši v čim poznejši noči. Vsakikrat se mi je zdelo noči škoda za — spanje... Naveličal sem se sicer večernega in nočnega hrušča in žitja gori v mestu, a doli pri „Sv. Luciji“ bi v svoji sobi strmел v to južno nočno prirodo ure in ure. Tu se mi je odkrila psihološka resnica italijanskega „dolce far niente“, ki mi severjani zanj v svoji mrzličavi gonji za opravljanje nimamo zmisla. — Moja soba je imela, kakor vse v hotelu, okno, ki je bilo obenem balkon, s prostim razgledom na morje. Na tem balkonu stoje, sem dočakal vsakikrat polnočne ure in čakal bi nemara jutra, ko bi mi hladni razum severnjaški ne veleval, da je za napore drugega dne treba spočitega telesa.

Vsesaval sem v teh urah vase dih juga, mogočno sapo vesoljne kraljice prirode in začutil nesmrtni duh vekovitosti in zgodovinstvenosti . . . Mestni hrup je segal sem le v ublaženih pianoglasovih, slišnih toliko, da ni nastala ona tišina, ki se ulega mučno na človeško srce. Vmes pa je morje, zvečer in po noči vedno precej nemirno, pelo svojo enakomerno in vendar neprestano se izpreminjajočo pesem o večnosti in nestalnosti. Včasih se je zazdelo morje kakor grozeč črn prepad, a hip pozneje so se lovile po dolgih valovih luči, ki so došle kdove odkod. Noči so bile vse jasne in čisto temne seveda nikoli; zasvetlikala se je v nemirni vodi zvezdica, ali ostra luč pristaniškega svetilnika tam z leve na „Molo Angioino“, ali se je ujela luč električne obločnice doli z visokega mesta izza strme trdnjave „Castello S. Elmo“, ali pa se je morda za trenotek pokazala lučica iz lahnega čolnička, ki ziblje srečno človeško dvojico, srečno vsaj v tej uri . . . Srečno? Ugiblujemo o človeški sreči — tu se utrne zvezda in šine v morje! „Človek je umrl“ — in naše misli preskočijo v drug tir. — Tam daleč na levo omejuje naše obzorje ostro začrtani, zdaj temni stožec Vesuvija, včasih mu puhne iz temena

ognjen odsev, potem leži njegova masa zopet mirna, kakor bi bila mrtva . . . Prebivalstvo se ne zmeni za ta kontrast; zadovoljno uživa svojo trenutno srečo in izrablja čudovito plodovitost zemeljskega površja; da krije ta bogata zemeljska plast v sebi strašno uničevalno pošast, kdo bi se brigal za to, dokler Vesuvij le „tobak kadi“, dokler prst donaja toliko sadov, morje pa nebroj slastnih živalic! Nam, resnim preudarjačem, pa uhaja pogled v ravnico na jugu pod Vesuvijem, kjer so počivala nekdanj obljudena mesta v skoraj dvetisočletnem spanju, dokler jih ni zbudila brezobzirna lopata in motika.

Zdi se nam, kakor bi se stresla zemlja pod našimi nogami; bojzani ne čutimo nikake, razločno pa spoznamo, da se je prikazal duh zgodovine. Na zgodovinskih tleh stojimo; ta zavest nas prešine in obidejo nas nekako svečanostni trenotki, ko se spominjamo, kaki dogodki in kdaj so se vršili tod. Oko nam zastrmi proti jugu v dozdevno praznino: morje in le morje! — Toda kaj je tam v daljavi ona črna stena? Je li oblak ali le prenasičen soparni vzduh? Ne, otok Capri je, skalnata kopa, navidezno kot stražnik postavljena pred Napoljski zaliv. In misli na otok se strnejo z duhom zgodovine; na tem otoku se je bil sam zakopal mogočni rimski cesar; v tej skalnati samoti, ki jo je odičil z rimskim velebogastvom, je iskal mogotnik ne sreče — kajti v njo ni veroval več —, ampak miru . . . Srečnejši nego on so bili Herkulanci in Pompejci; pri veselem uživanju je mnoge prehitela smrt v pepelu in lavi, Tiberij pa je umiral leta in leta, kot svetobežnik in človekomrzec itak že zdavnaj mrtev. Kdo je bil srečnejši ali vsaj manj nesrečen?

Zmoti nas iz misli petje, ki odmeva z ulice pred nami; narodna pesem napoljanska je, zvonka „barcarola“; tisti ulici, pravzaprav obrežju ob morju, pa se pravi „Parthenope“. Staro grško ime! In takoj se pretvori v našem duhu živa mladenka sedanost v neumrjočo ženo zgodovino: na tem mestu so se poltisoč let pred Kr. naselili Grki in tako položili temelj sedanjemu velikemu Napolju. Tudi stari grški brodar je tukaj pač popeval v lepi poletni noči kakor sedanji. Hotelov seveda tu ni bilo, a nastala so v ozadju svetišča z odprtimi lopami, gostoljubno odprtimi vsakomur, da se je zleknil po prijetno hladnih stopnicah. Ta svetišča pa je stražil grad, ležeč tam, kjer se še zdaj dviguje nad okrožjem „Sv. Lucije“ proti jugu strmi, na vseh straneh obzidani „Pizzofalcone“, zadnji pomol gričevja „Sv. Elma“. — Izkušeni Grki so si znali poiskati pravi prostor za trajno pomorsko postojanko in naselbino. Na tej točki

se stikata loka, ki ju tvori obsežna sedanja Napoljska luka, odtod se pregleda vsa obala pod Vesuvijem in daleč proti jugu do strmin Sorrentskega polotoka in Caprija, proti zapadu pa do ovinka pod kamenitim Posilipom, izza katerega se v daljavi črnijo skrajnji obronki skalnatega otoka Ischije in njegovih mnogoštevilnih, čerém podobnih sosedov.

Kakor nalašč je priroda pred obrežje „Sv. Lucije“ zasidrala v morje skalnat otočič kot naravno predstražo in obenem najkrasnejšo razgledno točko. Ta otok, v starem času imenovan „Megaris“, je bil zaradi svoje krasne in obenem varne lege negovan že od nekdaj. Prav napoljsko življenje se je razcvitalo tod okrog tudi še potem, ko je obrežje „Sv. Lucije“ postalo pretesno in se je proti vzhodu razvila nova naselbina: „Novo mesto“ („Nea — polis“, odtod sedanje laško ime „Napoli“). — Ob času svetovne premoči rimske države je služil ta otok le za letovišče rimskim bogatašem: milijonar Lucullus je imel tu najkrasnejše izmed svojih napoljskih vrtov. — Po propadu rimske države, v divjih časih ljudskega preseljevanja, pa ni nihče več prihajal sem presojat in uživat krasote teh krajev, ampak le jih oropat in se obogatit. Izginili so skoraj vsi sledovi stare grške in rimske kulture; še v muzeju je pristno napoljskih prav malo. Zato pa je srednji vek skrbel za močne utrdbe; tako nahajamo po mestu namesto klasičnih umetniških spomenikov in ostalin le še masivne in temne zidine iz temnih dob divjega pobijanja in uničevanja! — Le preprosto napolitansko ljudstvo si je menda ostalo vse veke enako: veselo v veselem uživanju srečnega trenutka in potrpežljivo v nezgodi. Temu ljudstvu ni grabežljivi tujec mogel kaj vzeti; bogastva, ki bi se dalo odnesti, bi iskal zastonj; niti pohištva, da ne govorim o hiši, bi ne mogel vsakemu razdejati, kajti koliko jih je pač bilo, ki so imeli stolček, mizo, postelj? Rodovitne prsti, ki podarja tolikokrat na leto sadja, sočivja in zelenjave, ter rodovitnega morja, v katerem mrgoli živalic, prebivalcem užitnih, in milega podnebja pa ni mogel odnesti nobeden pohlepnik, ropar ali kralj!

Pristni Napoljčani so ob vseh nemirih in plenjenjih mogli v ravnodušni brezskrbnosti peti svoje pesmi med šumljanjem valov. „Mogotci naj imajo skrbi, ker se brigajo za bodočnost in preteklost; mi smo brezskrbni, ker se nas tiče le sedanjost.“ Tako bi si to ljudstvo mislilo, ko bi se sploh ukvarjalo z mislimi in se zavedalo, da je v svoji lenobi vendarle pridno in v svoji pridnosti vendar leno . . .

S svojega balkona sem videl naravnost tja na stari otok „Megaris“. Kje so časi njegovega razkošja? Srednjeveški velikaši so porabili njegovo skalovje za temelje močnemu gradu, katerega rjavo zidovje, z imenom „Castello dell' Ovo“, vzdignjeno neposredno iz morja, zapazi zaradi očitne lege vsak tujec, če ne od drugod, pa vsaj z najlepšega napoljskega šetališča, z obmorske široke ceste „Carraciolo“, ki se razteza ob vsem zapadnem loku Napoljske luke, od „Sv. Lucije“ pa do vznožja hriba Posilipa. Po dnevi se ulega ob grad „dell' Ovo“ pusta proza sedanje jetnišnice, a po noči leži zgradba pošastno v morju in tvarja efektno ozadje za življenje v sprednjem delu tega otoka. Sem se je namreč zateklo precej izvirnega napoljskega življa, ki ga je izpodrinil moderni razvoj mesta, kruto posegši v stoletno navajenost ljudstva. Značilno je namreč, da si je največja modernost zbrala za svojo postojanko baš „Sv. Lucijo“, ta najstarejši del mesta; tako se še pojavlja zgodovinska pomembnost tega okraja, ohranil pa je okraj tudi nekaj ponosne rezerviranosti, ki jo zasledujemo proti vzhodu tja do kraljeve palače, oz. arzenala, in do vojaške luke, dočim je ostali vzhodni del Napoljske luke nekako plebejski: tam je obsežno trgovinsko pristanišče z vsemi praktičnimi, a seveda prozajskimi pripravami, in z vso navlako, ki jo donaša nakladanje in izkladanje blaga. Tam drdra tudi železnica in ne daleč je centralni kolodvor; proza in zopet proza, morje je tu vozna cesta, drugega nič! V ta vzhodni del luke je pogled lep le od daleč, najlepši z morja, sem od Caprija.

Drugače na mojem balkonu pri „Sv. Luciji“ nasproti trdnjavi „Dell' Ovo“! Udobnost, ki jo uživam, mi izpričuje, da sem v pravi mednarodni kulturni Evropi; življenje pa, ki ga opazujem na bližnjem otoku, je odsev pristnega lokalnega, le napoljskega domačinstva. Po regulaciji okraja „Sv. Lucije“ je mesto tistim stotinam ljudstva, ki je tod od pamtiveka živelo od morja, zemlje in zraka, zgradilo na otoku velikansko zavetišče („Borgo dei Marinari“), kjer so ti ljudje lahko sami med seboj. Dolgčas jim ne more biti; po dnevi pristajajo sem ladje (zlasti namenjene v Capri) in čolni, po noči pa oživi sploh ves otok, izvzemši kastel, t. j. jetnišnico. Električne luči se bleste povsod, pod njimi pa brle v vseh kotih sveče in leščerbe in ljudstvo vseh slojev se shaja in poseda. — Lepa noč me je že drugi dan mojega bivanja v Napolju zvalila na otok. Pride se tja namreč peš po nedolgem nasipu, in mostu, ki veže otok z mestom. Onostran je preskrbljeno za telesne potrebe vsakogar: v elegantni restavraciji bolj sredi otoka nam postrežejo pod palmami

in pod drugim zelenjem kakor na Dunaju in v Milanu; na vzhodnem bregu, nekaj metrov niže pod glavno cesto, tik ob ribiških barkah pa uživa preprosto ljudstvo. Tod je postavljeno vsakih deset korakov železno ognjišče, kjer se cvro ribe, kuhajo makaroni in peče pecivo raznih oblik. Vse plava v olju, ribe in pecivo, od olja se sveti obraz in pest rejenega moža, ki dreza v široko, ploščnato ponev in obenem ošteva svojo boljšo polovico, sedečo poleg njega na ostankih razbitega soda ter prebirajočo ribe, ako se ji ne zdi važneje, da oskrbuje kuštravo glavo svojega menda najmlajšega otroka; za druge dele svojega telesa skrbe namreč otroci kakor tako sami . . .

Taki prodajalci rib se vrste drug za drugim na eni strani one ceste; na drugi strani pa so postavljene preproste mize in klopi. Tu posedajo tisti „gostje“, ki ne jedo rib kar stoje in si želijo kake pijače; toči se vino, pivo (ako smem verjeti svojim očem) in zlasti limonada. RIBE so neverjetno poceni; za „sold“ (pet centesimov) se dobi prav velika riba v olju ali pa cela pest znanih „frutti di mare“. Ti „morski plodovi“ so revnejšim slojem in sladkosnednim otrokom očitno zelo priljubljena jed; pomešan je ves živalski drobiž, ki gomeži v morski vodi; po centimetre dolge ribice, rakci palčki, različna polžad in ne vem kaj še; seveda se vse sne s kostmi in luskinami vred, pot in vhod v želodec se ogladi z oljem, ki se sreba najenostavneje iz pesti. — Odpadki in ostanki, iztrebine itd. se pomečejo seveda po tleh, kjer se zmešajo z debelim prahom. Ko bi ne pihljalo ob morju vedno kolikor toliko vetrca, bi mi ne prenašali izlahka vonjav po ribah, olju in prahu; sicer se v Italiji v nekoliko tednih naš nos in želodec itak precej utrdita, tako da gledamo brez slabosti to ljudstvo, ki mu gre ta ljubi „kruhek“ prav tako v slast kakor našemu kočarju ovsenjaku in sok. Vsak po svoje!

Posamezne take ribje kuharnice so tudi drugod po mestu, a najlaglje jih opazujemo na našem otočiču. Nahajamo jih takisto tu-intam v drugih italijanskih mestih; organski činitelj ljudskega življenja pa drugod niso. V Napolju so za nižje sloje prav te kuharnice tako potrebne, kakor so za premožnejše potrebne restavracije. Na desetisoče prebivalstva nima lastnega ognjišča, na tisoče ne lastne niti najete strehe! Vsaka ped zemlje je tu dragocena in kurjava je draga; zaradi nekaj ribic posebe kuriti, kdo zmore take stroške? Zato je potrebna kuharnica na debelo; ta lahko za poboljšek, kadar je nekaj več soldov v žepu, postreže s prgiščem makaronov! Makaroni so za otroke bonbončki; s ponosnim užitkom odgrizavajo,

dokler so gladni, vsakega kar vprek; ko se poleže prva potreba, ga odščipavajo vzdolž, ga rabijo za piščalko, sesalko, cigareto, za prstan, nazadnje ga še smuknejo v usta. — Odrasli snedo neverjetno množico makaronov, ako jih — imajo; jedli bi jih menda brez nehanja; toda napolitanski rek se glasi: „Le kralj ima na razpolago toliko makaronov, kolikor se mu jih zljubi!“ — Da bi si Italijan s preveliko množino jedi pokvaril želodec, to je jedva mogoče. Napoljčani imajo vrhutega dober pripomoček proti — vsem boleznim; to je žveplen studenec („acqua solforosa ali ferrata“), po ljudskem sporočilu milosten dar mestne zaščitnice sv. Lucije. V glinastih vrčih se raznaša ta voda po mestu in v vročem času, ko so želodčne bolezni posebno opasne, se je izpije ogromna mera. Dobimo je na vseh prometnih točkah, kakor dobimo povsod limonado (brez sladkorja) in rdečih melon. One žveplene vode se lahko napijemo tudi na licu mesta: na južnem koncu ulice „Santa Lucia“, zadaj za hotelom „Continental“, tam, kjer se ulica zelo zožuje, peljejo kamenite stopnice v starem, črnem poslopju do studenca. Prostora ne moremo zgrešiti, ker stoje pred vhodom vedno cele vrste vrčev in kak voz, obložen ž njimi. — Ta voda je preprostemu ljudstvu vseobče zdravilo; ona namreč prav izdatno čisti želodec in čeva, Napolitanec pa prisoja vsakemu zdravilu veljavo le pod pogojem, da čistilno vpliva na njegovo telo.

Najpriljubljenejše zdravilo vseh bolezni in bodrilo v vseh neprilikah je — spanje. Ondotno ljudstvo spi mnogo, spi, kadar se mu zljubi, in se ne da motiti niti v najsitnejših odnošajih in neprilikah, po dnevi ali po noči, v vročini in hladu, v senci ali na solncu, sam ali v družbi, sit ali lačen! More pa se tudi, če hoče in če je treba, vsak hip prebuditi in postati popolnoma boder. Kamen pod glavo, telo se zlekne po pločniku ob hišah, in možic zaspi; kaj ga briga, da se pasantje spotikajo ob njegove noge, da stopajo čez njega in da mu psički izkazujejo prav intimno pozornost! Lačen je, dela nikjer dobiti, torej zaspimo! — V najprometnejših in najožjih ulicah stražništvo ne dopušča takega poleganja; v širših ulicah pa, posebno v bližini morja, se nihče ne zmeni za poulične spanjače. Po noči že celo ne, ko so mnoge ulice n. pr. okrog Pizzofalconija, pravzaprav velike — spalnice, a ne samo za tiste samce, ki nimajo nikakega stanovanja, ampak za vso obitelj. Saj tudi ti, največ mali rokodelci, pravzaprav ne prebivajo v stanovanjih, ampak v človeških — shrambah. Ko se zmračí, posedejo pred vrata svojega bivališča oče, mati in otroci, pokramljajo s sosedi, a zaspijo vsi povprek baš

v času, ko se ponočno velikomestno življenje šele prične prav razvijati. Udobnosti ne potrebujejo nikake: oče se usede na svojem stolu malo bolj po strani, žena se nasloni v kot na pragu, z najmlajšim otrokom v naročju, večji otroci poležejo kamorkoli in kakorkoli — a vsi spe trdno. Ko sem stopal mimo takih mirno spečih gruč v dokaj obljudenih ulicah, nisem vedel, naj li pomilujem te ubožne ljudi ali jih naj blagrujem zaradi potrpežljive zadovoljnosti v tem okrožju razkošja. V ponočni razsvetljavi nudijo ti speči ljudje često prav slikovite prizore, nalašč za umetnika; genljiva je očitna zavest tesne srčne zveze med posameznimi člani vsake obitelji. Mnogo stori tudi iluzija, rodeča se v nočni poltemi; po dnevi bi izginila in naše oko bi videlo tam le umazanost, kjer je opazovalo v nočni uri poetičnost, srčkanost . . . Ko potihuje proti jutru hrup v mestu, tedaj učinkujejo tudi te speče gruče na človeka drugače nego zvečer. Ako se je prej zganil v spanju kak zagorel mož ali kodrast otrok, se nam je zdelo, da je završil umetniško pozo; v sedanji ulični tišini pa slišimo, kako mož težko vzdihva v spanju, otrok pa jezička cele stavke, ki govore le o jedi in zopet jedi. —

(Konec prihodnjič.)

V mrtvašnici.

Prizgani sta v mrtvašnici dve sveči
ob krajih črne krste. Njiju luč
trepeče medlo po prosojnem licu
suhotnega moža. Ob znožju krste
leži ponižen šop jesenskih rož.

Pred odrom deklica se grudi sloka.
Zastrla si z rokami je obraz,
in časih se telo ji zdrzne šibko
od krčevite, neme žalosti.
Skoz okence ob strani sije solnce
na njo in vžiga svetle bisere
v laseh ji zlatih. Tiha groza plove
iz kotov zaprašenih, sili k njej.

Na prsi lega ji mrtvaški duh,
voščen in ves nasičen s prhllostjo.
Brezglasen mir. Pošasten, velik molk . . .

Glej, zdaj se je zgenila in široko
se ji upro objokane oči
na mrtvega očeta. Oj, kako
brezhibno spava tamkaj v krsti! Mir
zavladal je v ubogih teh možganih,
ki dan za dnevom vrtala je v njih
z zakrivljenimi prsti blaznost, grebla,
da so se mu izbulile oči
krvavordeče, da je besen krik
iz penastih se ust izvil njegovih,
zdaj divji kakor jek zveri zadete,
zdaj strašen kakor sam grohot iz pèkla!
Roké so sklenjene na grudih. Blede,
prozorne in voščene . . . Ali prej —
kako pulile so lase, kako
na prsi treskale in greble vanje,
da kri polzela je iz ran . . .

Vse tiho.

Le tiho, da naspi se mož trpin!
Že dom poslednji zanj je izkopan.
Le nekaj še trenutkov . . . In potem
v mrtvašnici ga dvignejo raz oder.
Na zadnjo pot . . .

Brezkončno vzgrožena
strmi dekle na mrtvega očeta.
In to ni več mrtvašnica. To dom
je njijin v kleti. In večerna zarja
poseva v redkih pramenih skoz okno . . .
Prišel je ravno z dela resni mož.
In tja na stolec se je zgrudil v kotu.
Izdelan, bled, koščenega obraza,
ki v njem žare se vélike oči
mrzličavo in vendar toli trudne.
Da, tak je bil, odkar ga sploh pozna!
In tiste čase, ko je bila dete,
takrat se bala je oči njegovih
in vse njegove biti, če strmel

tako je srepo nanjo in potem
 pritiskal spet tako jo divje k sebi . . .
 In ko je rasla v bedi in trpljenju,
 kako se ji je smilil blede mož,
 kedär je tičal v kotu tam na stolu
 in so kljuvale ljute bolečine
 v njegovi glavi . . . Tu na postelji
 pa je ležala žena. Njena mati.
 Suhotna kakor smrt. In nje roké
 so greble po odeji. In suh kašelj
 ji stresal je život, doklër zastal
 ni v nje hropečih prsah zadnji dih!

Vse to se živo kaže nje očem
 v najstrašnejši podobi. In še več!
 Ne vidi li očeta pred seboj,
 ko sta domov vrnila se s pogreba?
 Ne sliši li, kako se strašni smeh
 njegov razlegnil je po mračni kleti,
 kjer plul je še mrtvaški duh? In zdaj —
 zdaj padel je na materino postelj!
 Tam ruje si lase. In plaka, plaka.
 In vmes kriči besede bogokletne . . .
 In zdajci plane kvišku. In rohneč
 razbija vprek pohišstvo . . . Ha! Tam stol —
 nameril ga je vanjo. Oče v hčer.
 In zdaj ga je zavihitel proti njej.
 V poslednjem hipu je skočila vstran!
 On pa se je sesedel. Zdaj leži
 na tleh. In stoka. In s pestjo si bije
 na čelo. In drhti od bolečin . . .

Ne! Saj ni res, da danes to bi zrla!
 V mrtvašnici samo kleči ob krsti,
 kjer spi trpin ubogi . . .

Vstane. Gleda.

Odkod li strašne, blazne te podobe?
 Tako je v njeni glavi vse težkó,
 da več ne zmora jasne misli. Megla
 ji polje pred očmi. Omotična
 se mora oprijeti stene. Kaj
 pomenijo te strašne, blazne slike?

O — zdajci kakor bliskovita iskra
 ji misel je prešinila možgane!
 Te blazne slike — Bog, dobrotni Bog!
 Ni li že čula, da otrok lehkó . . .
 takisto kakor mati, kakor oče — —
 da so bolezniki take, ki z rodu
 prehajajo na rod . . . In tudi ona
 bo kakor mrtvi oče. Sèm na dom
 po njo so že prišli. Pred vrati voz —
 Tako so prišli ponj. — Na cesti gneča
 ljudi. Polglasen govor. Blazen krik
 in hripav smeh. Tam blaznica. V njej okno
 zamreženo. Za oknom ona . . . Bog,
 nikar, nikar! Zakaj tako?

„Usmiljen
 si, Bog, sirotam! Grešne so bile
 očetove besede. Veš, takrat,
 ko je umrla mati. Bog, odpusti!
 Odpusti meni vsaj . . . Jaz nisem — ne,
 jaz nisem te žalila. Bog, jaz nisem.
 Če hočeš kazen — daj, kaznuj me, Bog!
 Le blaznosti nikar . . . Ne blaznosti!“

Čuj, kaj je to? Koraki. Sèm gredo . . .
 Po njo gredo. In že stoje pred vrati.
 Opirajo. Svetloba. Jasen dan.
 Po njo gredo. Tako so prišli ponj!
 Takrat. Zdaj noč. Po njo . . .

*

Pogrebci s tal

siroto dvignili so nezavestno.
 Iz dalje zvon je pel v slovo mrliču.

A. Funtek.

Sredi noči.

Spisal Fr. J. Dolinar.

(Konec.)

a bi utegnila biti njegova ljubezen resna, nepremagljiva, ji nikdar ni prišlo na misel. Kaj takega ona niti pojmiti ni mogla. Ona je sodila vse po sebi. Njej so bili vsi moški precej enaki. Ob misli, da se bo enkrat možila in da bo enkrat konec zlate prostosti, konec zornim dnevom samskega življenja, je pač vztrepetala in strah se je lotil pred tem, kar jo je čakalo, toda vprašanje, kdo bo njen mož, kdo bo tisti, ki se mu bo moralo pokoriti njeno samozavestno srce, je nikdar ni begalo. Njen učitelj za petje in glasbo seveda ne! Preveč prezirljivo sta govorila večkrat oče in mati o njem. In sama je čutila, ko bi tudi tolikrat slišala ne bila, da se mora tisti, ki bo kdaj njen mož, odlikovati po posebnih lastnostih, da mora biti iz ugledne rodbine, da mora zavzemati v človeški družbi primerno mesto, da mora imeti lepo bodočnost, morda tudi lepo premoženje. Zavedajoč se svoje lastne vrednosti, je bila tako prepričana, da mora biti vse tako in nič drugače in da mora biti njen prihodnji mož v vsakem pogledu pravi odličnjak, da si niti misliti ni mogla, da bi zahteval kdaj kdo njene ljubezni, ki ne bi zadoščal vsem tem pogojem. Ko se je torej njen učitelj za glasbo in petje nekoč izpozabil, zapeljan najbrž po njenih prostodušnih pogledih in ljubeznivih nasmehljajih, da ji je začel jecljaje razodevati svoja čuvstva, se je rezko zasmejala. Ni zvenelo zaničevanje iz tega smeha, temveč samo neka prešerna veselost, a vendar mu je vzela s tem smehom tako temeljito ves pogum, da je takoj umolknil in in da ni od tistih dob nikdar več izginila neka plahost iz njegovega pogleda. Tako pa ga je še raje videla. Da bi ji bil govoril o ljubezni, tega ni mogla in pač tudi ni smela trpeti, a da jo je ljubil potihem in celo nekako strahoma, to ji je ugajalo, to je prijalo njeni dekliški gizdavosti. In spet je vpirala svoje žarovite oči vanj, ker je vedela, da mu deje dobro to, ako počivajo na njem, in še ljubezniveje se mu je nasmihaval nego prej, kakor bi ga hotela odškodovati za tisti gromki smeh, s katerim je bila uničila njegove presmele nade . . .

Za moža pa si je izbrala tistega, ki so ji ga izbrali starši, kajti premlada je bila še in premalo izkušena pri svojih sedemnajstih letih, da bi bila mogla sama izbirati. In zakaj bi se ne prilagodila volji svojega očeta, svoje skrbne mamice? Mož, ki sta ji ga bila odločila, je bil čeden, še mlad, sin odlične rodbine, imel je zveze z vplivnimi krogi, ki so mu lahko koristili in pomagali pri stremjenju za poviškom v službi; — združeval je torej v svoji osebi domalega vse one lastnosti, ki jih je po njenem lastnem prepričanju moral imeti njen bodoči mož. Njene tovarišice so ji zavdale in to dejstvo je razpršilo še one male dvojbe, ki so se ji včasi vzbujale. Smatrala je to za najboljši dokaz, da je volila dobro in da ji starši niso svetovali slabo. Gledala je samo na zunanje strani življenja, njegovih skrivnosti, njegove notranje vsebine niti slutila prav ni. Umevno torej, da jo je posilil smeh, ko jo je zasnužil ubogi učitelj, akoravno so tudi njo navdajali z neko sladkobo njegovi pogledi. Bili so tako otožni, tako neskončno vdani, tako iskreno proseči! Toda to ji je prijalo, ne da bi ji bilo jasno zakaj. Vzroke, vsled katerih se je odločila za svojega moža, pa je natanko poznala. Bil je lep, mlad, ugleden, torej... A ko se je bilo zgodilo in je bila pod oblastjo izvoljenega moža, ko je stopila v življenje, ko je padlo zagrinjalo in ni bilo nobene skrivnosti več, se je polastilo grenko razočaranje njenega srca. To naj bi bilo tisto, česar se je tako zelo veselila njena deviška duša, to naj bi bilo tisto lepo, prelestno, tisto čarovito, o čemer je sanjala, po čemer je tako hrepenela? . . . Tako naj bi bilo uresničenje njenih nad? Res niso imele te nade nobene določene vsebine, res je bilo vse z lahko meglico zastrto in njen pogled ni bil jasen, a tega, tega, kar ji je zdaj nudilo življenje, tega si ni želela! Občutila je bridko razliko med tem, kar je pričakovala in kar je učakala. Njeno nedolžno, njeno nežno srce je hrepenelo po poeziji, a življenje je bilo tako brutalno, tako neusmiljeno . . . Bila je uverjena, da mora biti še nekaj, da mora biti ono lepo, prelestno — da mora biti nekaj, v čemer najde utehe tisto nežnejše, tisto neizrazno, tisto eterično srčno hrepenenje . . . In strašno ji je bilo ob zavesti, da je to poglavitno, da brez tega sreče ni, a da ona tega nima . . . In lotilo se je je nekaj kod srd do tega moža, ki jo je strmoglavil z viška njenih sanj in nad . . . Ah, bil je lep, bil je mlad, bil je ugleden, toda kdo ve, če bi je ne bil tisti ubogi učitelj kmetskega pokolenja stokrat, stokrat bolj osrečil . . . če bi ne bila imela baš ob njegovi strani tistega, kar zdaj tako bridko pogreša . . .

Vse drugače si je mislila ona ljubezen... Zdelo se ji je, kakor bi je njen mož sploh ne ljubil... Videla je v njem samo pohlepna, brezobzirna egoista. To naj bi bilo bistvo ljubezni?... To naj bi bilo tisto nebeško, tisto rajsko? — Ne, ne!

Ah, zdaj je umela, zakaj začne toliko mladim ženam kmalu po poroki kloniti glavica, zakaj tako naglo obledevajo poprej sveža, cvetoča lica, zakaj pridejo tako hitro ob lesk poprej žarko iskreče se oči. Razočaranje... razočaranje! O, kje je tisto lepo, tisto prelestno? Ali res ni tam poezije, kjer je istina?

Sicer ni dvomila, da se sprijazni s tem, kar se predrugačiti ni dalo, kakor se jih je sprijaznilo že milijone drugih. — Sprijazni se, to je vedela... Ali že sama misel, da se bode privadila temu življenju z njegovimi brutalnostmi, je imela nekaj nepopisno trpkega, grenkega zanjo! Vdala, privadila, odrekla se bo, ali kolika žrtev je bila v tej odreki, koliko istinite tragike! Pozabiti vse, kar je krepilo dušo, ne več misliti na tiste sladko mameče sanje, ki so bile v njenem življenju to, kar je cvetje v zlatem majniku, zatreti vse upe, vse nade, da se uresniči kdaj tisto nepoznano, a tako krasno, ugonobiti v sebi najlepša čuvstva — o koliko bojov jo bode še stalo, koliko dvomov ji bode še premagati! . . .

Po tebi se solzé oči,
po tebi srce kopni
vse dneve, vse noči! . . .

Iznova je zadonelo petje in iznova je vztrepetala, zadrhtela. Mileje in mileje je tožila pesem, njej pa so se utrinjale bridke solze in močile mehko blazino, na kateri ji je počivala trudna glava . . .

Ne, to ni bila ljubezen, česar je bila ona deležna ob strani svojega moža! . . . Bolj in bolj je uvidevala to . . . Ali ni mar poglavitni znak ljubezni požrtvovalnost? A njen mož je zahteval! Če bi mu odrekla, kdo ve . . . Onega ubogega pevca tam doli pa je zavrgla, žalila ga je in zasmehovala, a ni se izpremenil, še jo je ljubil, še hrepenel po njej! In tudi trpel je! Kajti silno, neutešno koprnenje je zvenelo iz pesmi . . .

„Revež!“

Smilil se ji je. Smilil se ji je, ker jo je ljubil tako, kakor bi jo bil pač moral ljubiti njen mož! Hvaležna mu je bila in zato je bilo pristno in globoko njeno sočutje. Velika je bila njegova ljubezen! Od sebe ga je pahnila, a on ji je ostal vdan; celo zdaj, ko je vedel, da ga niti pogledati, da se mu niti nasmehniti več ne sme, ko je bila vsaka najmanjša nada nezmisel, jo je še ljubil, je še koprnel po

njej. In zdaj je vedela, česa si je želela. Tisto veliko koprnenje je bila ljubezen — moža si je želela, ki bi ji bil neskončno vdan, ki bi ne zahteval, ki bi samo sanjal ž njo, sanjal tiste lepe, prelestne sanje . . .

Prepozno, prepozno ji je prišlo spoznanje — potem šele, ko je odpadel že cvet, razpršil se vonj . . . Zaman bi bila zdaj tožba . . .

Privadila se bode nemara, toda precej še ne! Še ji je koprnelo srce po onem lepem, jasnočistem, nazaj si je želela še njena duša v kraljestvo sanj in nad, v kraj, kjer poganja hrepenenje in koprnenje svoje opojno cvetje. Žalostna je bila istina in težka je bila pot z vrta poezije . . .

Njena duša je bila nežnejša, nego je sama slutila. Strah jo je bilo pred tem, kar jo je še čakalo, in nekaj kakor stud je občutila . . . Sprijaznila se bo, toda koliko krasnega se pogrezne, izgine in se ne vrne nikdar, nikdar več . . . Bolela jo je prevara, bolelo vse to bridko iznenadenje . . .

Njen mož je trdno spal poleg nje. Vsako noč je bilo tako . . . Nikdar, tudi zvečer ni imel časa, da bi se razgovarjal ž njo. Hitro je zadremal in potem je spal vso dolgo noč. Globoko in enakomerno je sopol, kakor sope zdrav človek. Včasi je neprijetno zahrčal. On je hrčal, a spodaj je tožila sladkoubrana pesem! . . . On bi si ne kratil radi nje spanja, onega ubogega učitelja pa je prignalo sredi temne noči hrepenenje pod njeno okno! . . .

Tiše in tiše se je glasila pesem . . . Sladkodoneče zvoke je odnašala sapa . . . Bolj in bolj so se izgubljali v tiho noč . . . Pevci so se oddaljevali, a njej je bilo, kakor bi bili vzeli njeno srce s seboj . . . Glas za glasom je pojema, a enega je čula še vedno . . . Donel ji je v ušesih, zvenel ji je v prsah. Tožil je in prosil tako milo! Prosil je, a zahteval ni ničesar . . . Ljubezen ne jemlje, ljubezen daje samo! . . .

Zamrl je poslednji zvok. Njej pa se je zaihtelo naglas . . . Zaplakala je v temno noč. Zaplakala je, ker je tako bridko občutila grenkost spoznanja; zaplakala, ker se je smilila sama sebi; zaplakala morda tudi, ker ji je očitala vest, da se je s tem, kar je občutila v tem hipu, pregrešila zoper zvestobo, ki jo je obljubila svojemu možu, in si ni vedela tolažbe . . .

Dolgo je plakala in ihtela in umolknila je šele, ko se je prebudil njen mož in rekel:

„Ali, Adela! Kako moreš kaj tako neumnega sanjati!“

Slovanski shod v Pragi.

Spisal dr. Bogumil Vošnjak.

(Konec.)

aša doba ne smatra za nič nenavadnega, da ustvarijo kulturne vezi preko državnih mej duševno vzajemnost. Kulturna vzajemnost, ki se razprostira preko državnega ozemlja, ne more dandanašnji več nasprotovati državnim misli, kajti naloga države ni, ustvariti državno kulturo. Narodnostno enotna država ni za nas več ideal, narodnostno mešana država je višji tip države. Narodnostna država si seveda ne more ustvariti svoje enotne kulture, narodno kulturo more samo ustvariti avtonomna narodnost. Zakaj bi slovanske narodnosti v dobi, v kateri se raztezajo kulturna stremljenja preko mej držav in imajo izvendržavni in nadržavni značaj, ne smele gojiti in razvijati svojih kulturnih posebnosti brez ozira na meje onih osmih držav, v katerih živijo? Kulturo gojiti je le posredna naloga države, v prvi vrsti mora zanjo skrbeti narodnost. Da se pa ta naloga lažje reši, je treba skleniti zvezo. Take narodnostne kulturne zveze niso nič novega. Že v starem veku so imeli Grki tako kulturno zvezo. Zveza slovanskih narodov napravlja le zaradi tega vznemirjujoč vtisk, ker je to mogočna kulturna zveza, kakršne svet še ni videl. Za male slovanske narodnosti pomeni ta zveza biti ali ne biti, zaradi tega vprav sanjarska naklonjenost, s katero pozdravljajo vse češke stranke novoslovanstvo. V tej zvezi avtonomnih samostojnih narodov se skrivajo sila in možnosti razvitka, kakršnih danes niti slutiti ne moremo. Neko tajno čuvstvo nas preveva, da bi mogla taka zveza ustvariti ogromne kulturne vrednote, ki bi bile v prid vsem narodom, vsemu človeštvu brez ozira na jezik in raso.

Ako se danes pripisujejo tem kulturnim smotrom politični nameni, se je treba sklicevati na dejstvo, da prešinja že mnogo let slovansko inteligenco mogočno hrepenenje po taki kulturni zvezi. Prva je bila slovanska umetnost, ki je šla to pot. Najprej so se združili umetniki vseh treh jugoslovanskih narodov in skupno razstavili svoje umotvore. Pa tudi med jugom in severom so skoraj nastale take vezi. Umetniki najmanjšega slovanskega naroda so priredili tik pred

praškim shodom umetniško razstavo v Varšavi. Za vse one, ki so zasledovali proces strohnevanja starega vojaškega, reakcionarnega panslavizma, pomeni ta nova kulturna smer osvobojenje iz puščobe velike politike, ki je bila mnogo preveč eksotična, da bi imela za zapadne Slovane kako vrednost. Stari panslavizem je bil balkanska politika, ne slovanska politika. Kulturni moment je stopal vsled vsiljivega naglašanja pravoslavlja in samodržavja v ozadje.

V Pragi se ni poudarjal samo kulturni, ampak tudi gospodarski moment. Parola je bila: gospodarsko približevanje slovanskih narodov. V jedru si nasprotujeta pojma narod in gospodarstvo. Narod ni poklican, da bi nastopal kot gospodarska enota. Avstrijski razvitek je silil narode, da so se gospodarsko organizovali. To je avstrijska posebnost, ker drugod izvršuje edinole država gospodarske funkcije. V svrhu samoobrambe in razvitka avtonomne narodnosti je bil poskus, ustvariti posebne narodnostne gospodarske enote, potreben in izmed vseh slovanskih narodov so dosegli Čehi na polju narodnostne gospodarske organizacije največje uspehe. V nenormalnih razmerah živeče narodnosti prisilijo dejanske razmere, da si poskusijo ustvariti svoje gospodarstvo. Podoben proces je opazati na Poznanjskem, kjer so Poljaki ustvarili podobno organizacijo kakor posamezne avstrijske narodnosti. Gospodarske organizacije pa, ki se raztezajo preko mej držav, niso nič tujega v gospodarskem življenju naše dobe. Da, one odgovarjajo v posebni meri smotru svetovnega gospodarstva, ustvariti velike naddržavne trge. Na vprašanje, ali je opravičena taka organizacija narodov, gospodarska zveza, ni možno odgovoriti s teoretičnega, ampak edinole s praktičnega stališča. Sicer pa more taka organizacija mogočno pospeševati državne interese.

Treba je, da na kratko očitamo delovanje praške konference. Kulturni del moramo ločiti od gospodarskega. Izmed kulturnih referatov je pred vsem omeniti referat profesorja Behtereva, ki je predlagal, naj bi se ustvarila vseslovanska znanstvena organizacija. Izdajajo se naj vseslovanski znanstveni strokovni časopisi, prirejajo vseslovanski znanstveni kongresi in omogoča vseslovanska znanstvena izmena. Behterev je končal svoj referat z besedami, da je centralizacija znanstvenega dela v korist ne samo Slovanstvu, ampak vsemu človeštvu. Predlagala se je zveza slovanskih pravnikov in državoslovcev ter tudi zveza slovanskih zdravnikov in naravoslovcev. Praški zgodovinar slovanskega prava, Čelakovsky, je poročal o ustanovitvi prosvetne zveze med vsemi slovanskimi narodi po vzorcu

češkega „Svaza osvetového“. Nadalje se je razpravljalo o centralizaciji ljudske prosvete med Slovani. Poslanec Gabršček je referiral o ustanovitvi vseslovanskega knjižnega trga v Pragi. Ena izmed najvažnejših točk je bilo posvetovanje o enotni organizaciji slovanske žurnalistike. Te vrste naj služijo v pregled kulturnega programa praškega shoda.

Med gospodarskimi referati je bilo najvažnejše o vseslovanski razstavi. Ustanovitev vseslovanske banke je skoraj zagotovljena. Cela vrsta najimenoitnejših čeških avtoritet v bančni politiki se peča s tem vprašanjem.

Težišče posvetovanj je bilo v posameznih delegacijah. Jugoslovanska delegacija, v kateri so bili združeni Bolgari, Hrvati in Slovenci, je prihajala manj v poštev. Največ zanimanja so vzbujala posvetovanja poljske in ruske delegacije, ki sta večkrat tudi skupno obravnavali. Po poročilu navzočnih je prišlo tudi še drugi dan shoda pri skupnih sejah obeh delegacij do nevarnih situacij. Pa prepričanje, da se mora izvršiti zedinjenje, je vse prešinjalo že od prvega dne. Presenetila je le popolna sprava.

V poljski delegaciji je delala v začetku frakcija levice, naprednjaki, težave, pa pri svečanostni zaključni seji je izjavil zastopnik teh disidentov, Konic, da so presenečeni o ugodnem uspehu razprav in da upajo v uresničenje teh stremeljenj. V ruski delegaciji je bil tajnik starega vseslovanskega „Blagotvorniteljnega občestva“, Korablov, ki se je protivil Poljakom prijaznemu razpoloženju ruske delegacije, pa brez najmanjšega uspeha. Ker oktobristi nimajo svojega dovršenega programa o poljski politiki in se je bilo bati, da bodo konservativni člani nadaljevali svojo nesrečno politiko nasproti Poljakom, je uspeh obravnav v ruski delegaciji naravnost presenetil. Med kadeti in oktobristi je prišlo do popolne sprave z ozirom na poljsko politiko. Sprava s Poljaki, tako se je glasila osvobojujoča beseda.

Že prvi dan je vzbudila izjava Dmovskega, da Poljaki nikdar ne opustijo slovanske misli, opravičeno pozornost. Vsi so instinktivno čutili, da je Poljakom pot nazaj zaprta. In ko je pozneje Maklakov zatrdil, da so se besede izpregovorile, ki vežejo, je bil vsakdo prepričan, da shod ne more biti brezuspešen. V slavnostni zaključni seji so se čule izjave, ki bi jih niti najsmelejši optimist ne bil pričakoval v začetku shoda. Predsednik ruske delegacije je izjavil, da se nasprotja med slovanskimi narodi morejo odpraviti le na podlagi načela enakopravnosti in prostega razvoja vsakega slo-

vanskega naroda. To priznanje, da ima vsak slovanski narod pravico do svobodnega razvitka, je neprecenljive vrednosti. Tej izjavi Krasovskega odgovarja tudi izjava Dmovskijskega, „da postane prerrojena Rusija, ako prizna pravice poljskega naroda, država, katere obstanek bode v prospah ne samo ruskemu, ampak tudi poljskemu narodu in vsemu človeštvu.“

Avtonomija vseh slovanskih narodov je edina podlaga te zveze. Taka zveza ima le tedaj pravico do obstanka, ako ji je glavno načelo zdrava, naravna misel avtonomne narodnosti. Mogočne perspektive se razgrnejo, bržko bode taka zveza narodnih sil izvrševala svoje visoke kulturne funkcije. Neizmerno potencirano kulturno delo bode posledica take federacije. Narodna avtonomija nima samo za Avstrijo svojega velikega, speče kulturne sile vzbujajočega pomena, ona je tudi za bodočnost rase, kakršna so Slovani, neprecenljive vrednosti.

Narodna avtonomija ostro nasprotuje historicizmu. Poljaki pač niso brez notranjih bolečin dali prednosti pred zgodovinsko preteklostjo po praktičnem delovanju hrepeneči narodnosti. Poljaki so imeli izbirati med državo preteklosti in narodom sedanosti, in izbrali so si boljši del. Poljska država je mrtva; za njeno prenovljenje so najboljši in najplemenitejši Poljaki prelivali svojo srčno kri. Misel na razbito državo vzbuja le še sanjave spomine na mogočne, neizbrisne državne tradicije, državna misel se je morala umakniti narodni misli. Iz razvalin velike zgodovinske preteklosti je vstala mladostnosveža poljska narodnost, ki se pripravlja na svoje veliko kulturno delo v zvezi z drugimi Slovani. Velika krvava žaloigra propadle države je pri kraju. Država je zgodovinska veleiteta, poljska narodnost, prosta okovov, ki so jo tlačili v obliki preperelih privilegijev in sanjavih državnih utopij, se bliža novi slovanski bodočnosti. Načelo čiste narodnosti je zmagalo v Pragi.

Mnogo let se je verovalo v dokazano laž, da se je razpravljalo na slovanskem kongresu v Pragi l. 1848. v nemškem jeziku. Danes je lahko postaviti na laž tako bajko. Na letošnjem slovanskem shodu se je izključno govorilo v slovanskih jezikih, tudi ne francosko, kakor je poročal neki slabo informiran slovenski dnevnik. Vsi slovanski jeziki so bili enakovredni in se je mogel vsakdo posluževati svojega jezika. Na neko važno dejstvo je treba opozoriti v dokaz, koliko se je ruski jezik že povzpел do posredovalnega jezika vseh Slovanov. Največ se je rabil ruski jezik že zaradi tega, ker so se ga posluževali Poljaki iz Rusije, Bolgari in večina delegatov drugih

slovanskih narodov. Predsednik Kramář je govoril češko in rusko, zapisnik je bil v češkem jeziku. Zapisnikarji so imeli nalogo, biti tolmači za lastne rojake; grof Potocki je imel med njimi največ opravka, ker so bili Poljaki primeroma najmanj večji drugim jezikom. V Pragi se je praktično dokazalo, da je edini mogoči posredovalni jezik med Slovani ruski.

Stališče, ki so ga zavzemale češke stranke z ozirom na slovanski shod, je pričalo o strogo enotnem razumevanju slovanskega problema. Ta enodušnost je bila vprav občudovanja vredna. Vse češke stranke brez izjeme so odposlale svoje delegate. Poleg Mladočehov so sedeli realisti, poleg Staročehov narodni socialisti in poleg agrarcev klerikalci. In vse stranke so prepustile pri shodu vodstvo skoraj najmanjši stranki, Mladočehom, katerih vodja Kramář si je pridobil za shod največjih zaslug. Jako prijetno je iznenadil članek, ki ga je priobčil F. V. Krejčí v socijalnodemokratskem dnevniku „Pravo lidu“. S toplim prepričanjem dokazuje Krejčí, da je novoslovanstvo smer bodočnosti; veruje v misijo Slovanstva, ustvariti nov socializem, in sicer „socializem, ki mu bode vcepil slovanski duh čuvstvo, vest in altruizem“. „Program novoslovanstva oznanja danes še liberalna buržuazija, pa pride dan, ko bode socialna demokracija slovanskih narodov resno premišljevala o snu Kollara in Šafaříka.“ S temi besedami zaključuje Krejčí svoj lepi, temeljiti in za popolno razumevanje slovanskega problema jako važni članek.

Dejstvu, da se Ukrajinci niso udeležili praškega shoda, ni mogoče pripisovati prevelikega pomena. Da Ukrajinci odslej ne bodo več izključeni, se lahko sklepa po tem, da se je naložilo v Pragi izvoljenemu izvrševalnemu odseku, naj stopi v dotiko z njimi. Dočim se bliža rusko-poljski problem svoji rešitvi, je poljsko-rusinski problem čisto drugega značaja, to je razredni problem, ki temelji v posestnih razmerah. Med Poljaki in Rusi ni tega razrednega nasprotstva. Bati se je le, da bodo uničene ruske manjšine, katerih gospodarsko moč je vlada vzredila umetnim potom, ako pride do popolne sprave. Tako uničenje ene plasti ruskega prebivalstva v poljskih mestih bi morebiti privedlo do sovražnega izbruha, ker bi Ruse tak proces vznemiril. Pa to so same kombinacije. Čisto drugačno je razmerje med Poljaki in Rusini, ki so si gospodarski nasprotniki. Poljsko plemstvo, ki poseduje zemljo, se ne more zvezati s poljedelskim proletarcem, Rusinom, ki ga je doslej izsesavalo in zatiralo. Ta nasprotja so gospodarska, zaradi tega jih je težko poravnati.

Sreča je, da je na praškem shodu bil v ospredju samo en problem, in sicer rusko-poljski, in da se moči niso preveč razcepile, kar bi se bilo zgodilo, ako bi se bila začela resno pretresavati vsa druga slovanska vprašanja. Dasi bi bilo naivno pričakovati, da bi prenehala nasprotstva med Poljaki in Rusi namah, vendar se je brez dvoma v Pragi storil mogočen korak na poti naprej. V par dneh ni mogoče z nekaterimi lepimi govori izbrisati spominov na to nesrečno nezgodo, na zgodovino razkosane države in dobo zatiranja. Treba je časa; mase se ne morejo kar čez noč vživeti v te nove misli. Ni lahko razlikovati med družbo in državo. Pa dejstva ne smemo nikdar izgubiti izpred oči, da ruska inteligenca ni bila nič manj zatirana nego poljska. Stoletno krivico, ki so jo morali prenašati Poljaki vsled pritiska ruskega absolutizma, mora poravnati ruska družba.

Po pomembni zaključni seji dne 18. julija se je priredil izlet v češko provincijo. V posebnem vlaku so se peljali slovanski gostje v Tabor in Pisek. To je bil izbruh navdušenja, kakršnega še menda ni videla češka provincija. Na kolodvorih okrajni zastopi, belo oblečene deklice, Sokoli in pevci. Posebno na Ruse so napravili ti prizori velik vtisk, kajti poslanci dume niso vajeni doma takim izbruhom navdušenja. V ponedeljek smo se peljali na vozeh iz Piska proti staremu gradu Zvikovu in posestvu kneza Schwarzenberga v Orliku. Vsaka vas je bila okrašena z zastavami, kmetsko ljudstvo je stalo na cesti in čakalo dolgo vrsto voz, ki jih je burno pozdravljalo. Po staroslovanski šegi so ponujali ob poti slovanskim gostom soli in kruha. Preprosti, nekoliko zbegani kmetski župani so brali z lista navdušene pozdrave, ki niso bili brez neke srčne naivnosti, in mlada dekleta so deklamirala domoljubne pesmi. Skratka, vladarja ne bi bilo mogoče svečaneje sprejemati. In vse to je bilo polno take prisrčnosti, kakršne je mogoče najti samo v češki provinciji. Ruski poslanci so stopali z voz in podajali kmetom ob plugu na polju roke. Niso se mogli dovolj načuditi narodni in politični zavesti teh preprostih ljudi. Ti prizori so bili nekako podobni onemu, ki se je vršil na shodu narodnosocialne stranke na Kraljevih Vinohradih. Tam je množica, broječa več tisoč ljudi, pozdravljala tako vzhičeno ruske poslanca, da so se rahločutni Rusi mogli komaj obyladati.

Na Zvikovu, starem češkem plemskem gnezdu, v romantični okolici, ki močno spominja na slike srednjeveških gradov, kakršne je slikal Schwind, se je kazala slovanskim gostom češka preteklost.

Srednji vek je zapustil v teh slikovitih sobanah sledove romanske gotike in Rusi so pač gledali nekoliko začudeni na te tanke svode.

Težko je s kratkimi besedami ponoviti pomen praških posvetovanj. Delo, ki sedaj čaka delavcev, naj ima kulturni in gospodarski značaj. Naravno je pa, da se kulturne in gospodarske potence izpremenijo v politično silo. Eden izmed najimenitnejših mož na praškem shodu, nekdanji bolgarski minister Bobčev, je izrekel zanimivo sentenco: „Silno Slovanstvo lahko obstaja poleg silne Rusije in silne Avstrije“. Novoslovanstvo noče premikati nikakih obmejnih kolov, ono zahteva samo svobodni razvitek lastnih sil.

Dolga desetletja se borita najzapadnejša slovanska naroda, Čehi in Slovenci, za veliko misel slovanskega približevanja. Za zahvalo jima je bilo doslej le zasmehovanje. Sedaj se pa preobrača slovanski vztok k zapadnoslovanskemu nacionalizmu. N. P. Ignatijev je umrl nekoliko tednov pred praškim shodom, njegova smrt je bila konec vojaškega panslavizma. Sedaj je začela vladati nova smer. To je zmaga slovanofilskih smotrov obeh najzahodnejših slovanskih narodov, ki sta obenem zase najbolj izpostavljena navalu kulture tuje rase. Za Čeha in Slovence pomeni to neskončno mnogo. Izpolnjuje se to, kar so njih najboljši možje upali in po čemer so hrepeneli eno stoletje. Tisočletna zgodovina poniževanja, narodne sramote in plemenskega srda, ki jim je pritisnil pečat manj vrednega etnografskega materijala, se približuje svojemu koncu. Samostojni, svobodni razvitek avtonomnih narodnosti se je oznanjeval v Pragi. Proti onemu, ki skuša ovirati z brutalno fizično silo svobodni razvitek tudi najmanjšega slovanskega naroda, naj vstane vsa rasa. Obramba naravnega socijalnega razvoja, podobnega naravnemu zakonu, naj se zaupa zvezi. Ta sila naj brani, da bi kdo po zločinsko oviral ta razvitek, kajti taka ovira bi bila brezuspešna in bi se morala poplačati z izgubo kulture, imetja in življenja. Da bi se onemogočale take protikulturne ovire, naj se sklene zveza.

Pesem.

Oj, brez tebe moja sreča
vsa je izgubljena —
pridi k meni, kje je tvoja
glavica svilena?

Kje si, srčkana devojka,
da bi mi postlala —
da kot angel mi v naročju
sladko bi zaspala?

C. Golar.

Na podružnici.

Spisal Josip Premk.

(Konec.)

teza se je zavila nizdol, ker polje se je končalo, in samo travnik, ki je bil pokošen, se je širil po lahno vzpetem brdu. Ne daleč pod njima je stala nekoliko v nižini cerkvice s koničastim zvonikom in obdana s polpodrtim zidovjem, ki je morda kdaj branilo božji hram pred silnimi Turki.

„Vidiš,“ je pričel oče in pokazal na cerkvico, — „živa duša se je ne spomni čez leto, še čudno, da ne pozabijo njenega imena, pa pride proščenje in nabere se ti ljudstva, da je grdo. Ti še nisi videl enakega proščenja, no, letos bodeš lahko videl vse. Lepo je, ko se ti vrsti procesija za procesijo in ko zazvone zvonovi, ki so bili tiho celo leto. Doljani pridejo vsi, tudi od Šmarjete, nekaj jih priroma celo doli od Sv. Mihela. To ti je roj in še posebno, ako je vroč dan. Pijani vročine in vina ti vriskajo v noč, fantje pojo in kupujejo odpustke pri kramarjih, ki prodajajo svojo pisano robo kroginkrog cerkve. A drugi dan zopet vse odide in sv. Jakob ostane tih in pozabljen, dokler zopet ne preteče leto. Tako, vidiš, in midva bova poslikala sv. Antona in, ako bo treba, popravila še kaj drugega, da bo pobožnost in veselje večje in župnik bolj radodaren.“

Saša je gledal na cerkvico, ki je bila osamljena in na prvi pogled podobna pozabljeni zapuščini, potem pa se je spomnil nečesa, kar mu je morda neprijetno ležalo v spominu, in bliže je stopil k očetu.

„Oče, ali bi ne bilo bolje, da prej stopiva do onih koč tam pod brdom in si preskrbiva prenočišča. Vidite, temni se, dež bo in do večera ni dolgo.“

Oče je pogledal tja proti bližnjemu holmu, kjer se je videlo nekaj hiš, namrgodil lice in pogledal na nebo.

„Dež bo, to je res; pa stopiva najprvo v cerkev, da vidiva, kako je, in potem v vas. Saj ni daleč, komaj četrť ure imava do tja.“

Saša je bil menda s predlogom zadovoljen, ker prikimal je molče.

„Ali imate ključ od cerkve, oče?“

„To se razume, da ga imam. Saj me že teži celo pot; velik in neroden je, prav kot iz turških časov.“

Nato sta krenila nizdol proti cerkvi.

Oče je privlekel iz malhe ključ, ki je bil res velik in debel, da mu je skoro omahnila roka, in ga potisnil v ključalnico. Rezko so zaškripala vrata in z nekakim svečanim strahom je prestopil Saša prag božjega hrama.

V cerkvi je bilo polmračno. Skozi okna, ki so bila čezinčez preprežena z dolgimi, umazanimi pajčevinami, je le slabo prihajala svetloba, tako da so se oltarji videli nejasno. Izpod stropa je visel nekak lesteneč, star in zarjavel, polovico steklenih priveskov je že manjkalo, in od sveč, ki so ostale na njem od zadnjega proščenja, je visel vosek in tudi na zamazanih kamenitih tleh so se poznale nekatere kaplje.

Ob stranskem oltarju, ki je bil na debelo pokrit s prahom, je ležala na tleh grčeva, široko zakrivljena romarska palica, nekoliko od nje pa rdeč robec z velikimi, rumenimi pikami. Primož je brcnil oboje v stran in prižgal ostanek sveče, ki jo je našel na oltarju, da vidi podobo sv. Antona, ki jo je imel poslikati.

Saša pa je hodil po cerkvi oprezno in boječe, ni si upal kaliti tišine, ki je vladala v božjem hramu, zato se je plaho ozrl, ko se je zasmejal oče tam pri stranskem oltarju tako glasno, da je odmevalo votlo po cerkvi.

„Pojdi no bliže, Saša!“ mu je zaklical glasno, kot da se nahaja v kaki krčmi, a ne v cerkvi.

Ko je Saša pristopil, ga je prijel za ramo in ga potisnil prav pred sliko.

„Ali vidiš? Mar naj bo to sv. Anton!? Bogme! Ako ni ta obraz bolj podoben konjskemu mešetarju kakor svetniku, naj me vrag vzame!“

Nato se je zasmejal globoko in zaničljivo.

Saša pa je gledal sv. Antona. Lep res ni bil, a tako grozno smešen, kot se je zdel očetu, tudi ne. Sploh se je barva že luščila, tako da sta bila nos in desno oko razpraskana in popačena in vsa slika oprášena in zamazana; bogve koliko časa se je že nahajala v oltarju.

Potem sta pristopila k nasprotnemu, stranskemu oltarju, kjer je stal kip Matere božje. Ko je donesel Primož svečo, je Saša začudenja razprl oči, ker od pet do temena je bila Marija okrašena s

svetinjicami, rožnimi venci, zlatimi verižicami, uhani, zapestnicami in enakim lepotičjem. In to se mu je zdelo tako velike vrednosti, da od početka kar ni mogel odtegniti pogleda od lesketajočega se nakita.

Oče pa se ni brigal za Marijin blesk, ampak nasmehnil se je dolgi, umazani drči vlage, ki je bila razpeta od okna do Marijinega hrbtišča. Gotovo je bilo pri proščenju vroče, in odprli so visoko gori pod obokanim stropom okno, a pri odhodu so ga pozabili zapreti, in tako je teklo ob dežju po zidu nizdol prav za Marijino hrbtišče, pa tudi na njen obraz je kanila kaka kaplja, da je bila videti kakor pegasta. In skozi tisto okno je prihajalo tudi nebroj mešic in komarjev, ki so plesali pod stropom, a zagledavši pri oltarju luč, so prispeli v nižine in se tako trmoglavo zaganjali v Primoža, da se je nevoljno umaknil tja v kot, kjer je bilo bolj temno. A Saša je še vedno stal zadivljen pred okrašenim kipom Marije.

Svetloba v cerkvi pa je vidno minevala, prav kakor da so se privlekle od velikega oltarja temne sence in se razgrnile tja do vrat, ki so bila široko odprta.

Tedaj je kanila na Saševo lice prva deževna kaplja, ki je padla kakor pomotoma skozi tisto odprto okno v božji hram, in začudeno se je ozrl.

A tudi oče je že bil pri vratih in nevoljno majal z glavo.

Zunaj je pričelo deževati. Velike, debele kaplje so padale na zemljo in veter, ki je, zažvižgal nenadno čez polje, jih je podil vse križem, tudi Primožu na obraz.

„Sedaj bo treba počakati,“ je dejal oče in postrani opazoval Saševo nezadovoljno lice. „Nič se ne boj, saj ne bo dolgo in še pred nočjo prideva v vas.“

Saša se je naslonil na kamenit podboj, si privihnil krajce klobuka, da mu niso padale kaplje v oči, in molčal.

Tako sta stala med vrati in gledala na polje, nad katerim je vstajalo kakor lahna megla.

V zamolklo enoličnost se je ovilo nebo in kakor lahen mrak je valovilo v zraku.

Dež je padal močneje, natanko se je čulo, kako so padale kaplje v orošeno klasje, prav kakor šum čebel je šumelo sem čez polje.

„Večer bo, to je res,“ je izpregovoril zopet po kratkem pre-mišljevanju oče. „Pa ako ne bo drugače, lahko prenočiva tudi v cerkvi.“

Saša ga je pogledal malce začudeno, a ker je bilo očetovo lice resno, si ni upal ugovarjati, dasi se mu je zdelo zelo čudno prenočiti v božjem hramu.

Oče je stal med vrati še nekaj časa. Pa megle se niso hotele raztrgati; z mrakom, ki se je priplazil tam izza brd, je umrl dan in veter je izginil, kot da se je potopil v noč: dež je padal enakomerno.

Tedaj je stopil oče zopet v cerkev. S počasnim korakom je izginil v temini in kmalu nato se je pokazala za velikim oltarjem lahna luč, ki je metala senco od oltarja daleč po cerkvi.

Ko je Saša pristopil, je videl, da razgrinja oče ob svitu dveh sveč veliko, rdečo preprogo, pokaplano z voskom in omadeževano s pljunki.

„Ležišče pripravljam,“ se je nasmehnil, zravnal preprogo in razgrnil mašni plašč, ki je bil zmečkano poravnal v istem zaboju. Zlasti okraski, ki so bili vsekrižem prepleteni po njem, so viseli potrgani in obrabljeni in tudi rumenosivo, težko blago samo se je že pretrgalo na mnogih krajih. Zato ga je oče zvil malomarno, ne brigajoč se, da je kdaj služil za svečano opravilo, in ga vrgel poleg rdeče, debele preproge. In vse skupaj je potem pobral, potisnil pod pazduho, vzel še nekaj sveč, ki so bile nerodno razmetane za prašnim zabojem, in se napatil preko cerkve na kor. Pravzaprav to ni bil nikak kor; lesene stopnice, ozke in nerodne kakor v kak zvonik, so se strmo dvigale na lesen, ograjen oder, ki je bil podprt od tal s šestimi lesenimi stebri. Tam je postavil sveči na zagrajo precej narazen, da je padala svetloba bolj na široko, in pregrnil tisto rdeče, štirikrat zganjeno sukno po zamazanih, prašnih tleh, ki so bila zbita iz debelih desk, a so puščale med seboj tako široke raze, da bi lahko potiščal vanje prst. Mašni plašč, ki ga je zvil tako, da se niso otipali robovi, na debelo pošiti s tistim zlatim vezanjem, je nametil za zglavje in čezinčez je pogrnil belo, tanko, ob robu s širokimi čipkami obšito platno, ki so ga ob proščanju gotovo pogrinjali čez oltarno mizo.

Potem se je ozrl po koru in, zagledavši Sašo, ki ni kazal nič kaj zadovoljnega obraza, se je nasmehnil prav kakor človek, ki je napravil nespodobno neumnost, a je sam vendar ž njo zadovoljen.

„Kaj ne pristopiš, Saša? Lezi in odpočij se! To večerjo, ki nama jo je blagoslovil Bog v vsej svoji varčnosti in skromnosti, lahko použijeva tudi leže. Saj sva v božjem hramu, prav kakor romarji, ki ne prinesejo s seboj srebrnih žlic in pregrnjenih miz. Kaj bi s tistim! Pitano tele ne izgubi dobrega okusa v žganjarnici,

najin hlebec pa se tudi ne bo izpremenil v pogačo, pa naj ga pojeva prav tam pred oltarjem. Sedi, Saša!“

Z zasmehljivim nasmehom je govoril oče in Saša je prisedel nemo, brez odgovora.

Okoli sveče, ki je gorela v njuni bližini, so začele plesati večče; toliko jih je bilo, da so butale druga v drugo, padale na tla in včasih se je katera zakadila celo v rumenkasti plamenček, da je za hip vzplapolal visoko, potem pa se potuhnil in zagorel iznova.

Velika rumena lisa je padala na desno stran cerkve, prav tja do vrat, in tam je obledevala in prehajala v zamolklo mračnost in tam dalje popolnoma v temo, ki se je potuhnjeno vlačila po ostali nerazsvetljeni cerkvi. Oltarji so se vsi potopili v temo, samo desna perot pozlačenega angela v velikem oltarju se je svetlikala skozi temo, izginila včasih, ko sta plamenčka vztrepetala v vetru, ki je zapihal od trenutka do trenutka skozi odprto okno, potem pa se zopet začrtala jasneje, da je bilo videti, kot da se večja in skrivnostno približuje.

Primož in Saša pa sta večerjala brez besed. Nobenemu ni bilo do jedi: Primož je lomil kruh in rezal v kosce slanino, da ni odnehal Saša, a ta je požiral s silo, da bi se ne jezil oče, — njegove misli pa so bile vse drugod . . .

Ko sta strkala drobtine raz ležišče, je sedel Primož ob zglavje, prekrižal nemo roke pod kolena in sklonil glavo nizko, kot da hoče opraviti nemoteno večerno molitev.

Saša pa je začutil, da mu je glava težka in telo kakor pretepeno, zato je legel in si potisnil klobuk po strani na lice, da ne vidi svetlobe. Ko je dogorela prva sveča, je že hrkal lahno in enakomerno.

Zunaj je menda veter potihnil, ker mirno je bilo okoli cerkve, samo v tisto malo, zaprašeno okence na koru so bobnale debele kaplje, kot da hočejo zbuditi mirno spečega.

In bogve, kako je prišlo, da so takrat Primoževe misli, motne in skoro brez cilja drugače, postale mehke in nežne: sklanjal je glavo globoko na prsi, se podprl z rokami in pozabil po dolgem zopet vse, kar ga je mučilo . . . Nekaj neskončno blaženega je občutil v svojem srcu, nekaj mogočnega, pred čimer bi moral pasti na kolena in izplakati vse, kar je kdaj grenkega navdajalo njegovo življenje. Vse, vse, mladost, odičena z žlahtnim vencem pestrih nad, srce, vse dobro in krotko, polno ljubezni, vsi upi in vsi trenotki, sreče, hrepenenja in žalosti polni, vse bi moralo priti

vsaj še enkrat, da bi se poslovil za vedno od vsega, zažgal daritev, cvetje in sad svojih moči, — potem bi morda mirovali spomini. A tako —. Brez besed odhaja sreča, tiha in plašna, kot da se je zbala sama svoje radosti in blaženosti, in on, ki je mislil in upal vanjo, ostane sredi upov, sredi najlepših cvetk — brez venca. Morda je tako usojeno, da je pot do zvezd brez zvezd, do solnca brez solnca . . .

Primožu Sitarju so se zmedli pojmi in zdelo se mu je, da je tako majhen in neznoten, da nima moči, ozreti se do najbližje zvezde, ki trepeče na širnem obloku vesoljnega življenja . . .

Kaj? Mar nima Saša morda več moči nego on, ki nima pravice, odvracati ga od upov, ki so bili tudi njemu nekdanj vse življenje. Ali ako zaide prav na isto pot kot on —.

Ob tej misli je vztrepetal: naj li postane tudi njegova duša kelih najbridkejših izkušenj in prevar? In začutil je globlje nego kdaj, da je kri njegove krvi, cvet njegovega življenja, a nikakor ne tovariš, ki naj pije iz iste kupe kakor on.

Po dolgem času je začutil Primož zopet, da je oče; pozabil je že skoro popolnoma: tistega, ki je hodil ob njegovi strani, je hotel samo zastrupiti s srdom in jezo nad vsem, kar je prevaralo njega, z mržnjo in hladnostjo do vsega, v kar je nekdanj upal sam.

Dvoje poti vodi do krone na visoki gori, — tako se je zdelo Primožu, kadar je mislil na preteklost. Ena vodi naravnost proti vrhuncu, brez ovinkov, brez serpentin, drzno v navpični smeri, obžarjena je od solnca in razbita od strel, — po njej se jih napoti največ. Drzni so: strast in pogum jim gorita v očeh, zavist do bližnjega, ki bo le v napotje na težavni poti in morda doseže krono prej nego sotovariš. Samopašnost, sebičnost, zavist, up, vse kipi v njih dušah. Preko gorkih trupel sopotnikov bi najraje vsak dospel prvi na vrhunec, a nekateri omagajo zelo kmalu in morda se napotijo po drugi poti. Drugi hite dalje, ali večina jih obstane na poti, redki so, ki dosežejo vrhunec, in zato bolj slavno kronani.

Primož je dospel komaj do polovice. Morda ni bilo niti na polovici, ali pa je bil že blizu vrhunca, — kdove, koliko je manjkalo, da ni bila priznana njegova „Nezakonska mati“. Morda je bil le nesrečen slučaj, morda celo nesramen vzrok grde nepoznanosti, — a naj bo karkoli, Primož se je zavedal, da nima moči ustvariti kaj večjega.

Druge poti, ki se vije udobno, v komaj vidni vzpetosti do krone na gori, ob obeh straneh obsenčena z lavorikami in si vsak lahko napravi venček za kratek čas, — si ni izbiral. Na njej navadno

ni videti človeka, ki bi šel z razpaljenimi očmi in hitrimi koraki; počasno, umerjeno, kakor se spodobi šetalcu po aleji; in sedemindesetkrat je daljša od prve. Dogodi se, da prišeta tudi po njej kdo na vrhunec slavne gore, a ta je navadno star fant . . . in nič kaj preveč se ga ne razvesele zlatolase muze.

„Taki ljudje ne propadajo, pijani sreče niso nikdar, a zadovoljni vsekakor, ker hodijo udobno, in to pot si izberi ti, Saša!“

Tako je včasih nasvetoval Saši z ironičnim nasmehom, ker srce mu je velevalo drugače, a ga ni hotel poditi v pogubo. A sam si je ni izbral. Samo enkrat je začutil tisto gigantsko moč, ki naj bi ga dovedla do vrhunca in iz katere se je porodila „Nezakonska mati“.

Sredi polja, po ozki stezi je korakalo proti vasi dekle, sredi zlatega polja, posutega z žarečim makom in višnjevimi plavicami, in za poljem je migljala, odeta v razpaljen zrak, nje rojstna vas. To je bila tista vasica, raztresena in revna, kjer se je porodil Primož Sitar. Nič posebnega ni bilo v tistem zlatožarečem polju, v tisti vasici, raztreseni pod brdom, nič vsiljivega in pretiranega, prav tako, kot je bila resnično. Ali morda je bilo kaj večjega v dekletu, ki je šla skozi sinje klasje, doječ na mladih prsih drobno dete. Dvoje oči, globokih in temnih in izpranih od solz, je sijalo v lahnem sramu, a v vsej materinski ljubezni na otročji obrazek, ki se je napejal in zardeval ob sesanju. Dvoje nekoliko obledelih, drobnih ustnic je vztrepetavalo ob koraku, ki jo je nosil bliže vasici, kjer jo pričakuje zasramovanje in psovanje. Pramen zamolklotemnih las ji je zdrknul na gladko, lepo čelo, ki se je lesketalo v znojnih kapljicah. In čez vse njeno lice je bila razlita tolika miloba, toliko otroške vdanosti in strahu, da bi lahko verniki poklekali pred njo v tolikem zaupanju ko do božje Bogorodice.

Primož Sitar je bil slike vesel, vso dušo, vse moči je izlil v vsako potezo, da jo upodobi prav tako, kot je bila v resnici njegova Flora.

Nič lepšega ne more napraviti človek nego to, kar mu v duši sami prekipeva, — je mislil Primož in upodobil Floro prav tako, kakršna je bila takrat, ko je stala pred njim, pognana od doma.

Detece je pritiskala na prsi, njegovo nezakonsko dete, sinka Sašo, in drhtela je pred njim v strahu, vsa vdana in vsa ponižna, kot da pričakuje od njega, ki mu je dala vse — milosti ali obsodbe.

In Primožu se je raztrgalo takrat nekaj sladkega na dnu mladostne duše in zaplakal je sreče . . .

„To si ti, Flora,“ ji je šepetal in pritiskal od solz razpaljeni obraz na njeno plaho lice. „To si ti, uboga, in tako te moram sprejeti, kakor da sem namenil tebi diadem in krono z brušenimi biseri . . . Odpusti, Flora, ti moje sladko dete, odpusti, nimam, da bi te zakopal v mehke pernice, nimam — dete presladko, da bi te odel z brokatom in zlatom, samo srce imam, ljubeče srce, tebi darovano, in dvoje rok, ki ne bodo omahnile prej, da bo doseženo, kar upava . . .“

In Flora, hči siromašnega pisarja, izgnana in prokleta od staršev, je zadobila tolažbo in ostala pri njem, da si delita bedo in upanje . . .

V tistih večerih, ko je trkala na vrata beda in se je v njo vpiralo dvoje plahih obrazov, v tistih večerih, polnih skrbi, upa in ljubezni mogočne, se je porodila pod Primoževem čopičem njegova „Nezakonska mati“ . . . —

Ogorek sveče na zagraji lesenega kora je zaprasketal, veter je potegnil skozi tisto odprto okno, da se je plamenček popolnoma prihulil k tlom, in naglo, kot da ga je kdo dregnil, se je predramil Primož iz svoje zamišljenosti.

Zunaj je menda ponehal dež, ker nič več se ni čulo, da bi trkala kaplja ob okno na koru, in veter je nosil v cerkev zategle glasove:

„Za góro dekile spi sladkó,
oj, tak sladkó, oj, tak lepó . . .
Po vasi fantje pevajo,
pri srcu pa jim je hudó! . . .“

Primož se je nasmehnil, skoro mokro so se mu zasvetlikale oči, in ko se je sklonil nad Sašo, mu je bil glas tresoč. —

„Ti me boš zmaščeval, Saša, ne po drugi, po prvi poti pojdeš, da dosežeš, v kar je upal oče . . .“

Nato se je obrnil in oprezno odšel iz cerkve. Pred vrati pa je postal, kot da premišluje, bi li šel ali ne. Tam pod brdom so peli fantje; visok, cvileč glas se je trgal skozi noč, visoko gori se je pravkar prižgalo nekaj zvezd, čiste in jasne so bile ko brušene in umite, in Primožu je bilo svečano pri srcu kakor že ne dolgo poprej . . .

Okrenil se je in šel proti vasi.

— — Ko se je Saša prebudil, je začudenja izbulil oči v temo, ki je že medlela in je bila videti, da je pomešana z nekim svetlikanjem: za gorami je že zopet vstajal dan. Potipal je okoli sebe, kot da ne verjame pogledu, morda ga varajo oči, še vedno očarane od

krasote . . . Pa tako je bilo, ležal je na koru, a tisto, kar ga je navdajalo, da mu je nemirno tolklo srce, so bile le — sanje. Nikjer ni bilo slik žarečih se v zlatih okvirih, ne paete iz drage ebenovine, in atelier, okrašen z orijentalnimi cvetkami in visokimi palmami, je izginil bogvekam . . . Samo sanje so bile in so zbežale, morda so se prestrašile božjega hrama, pustega in dolgočasnega.

Potipal je okoli sebe, in tedaj ga je oblila zona. Sam samcat je bil na koru, in ko je klical očeta, se ni odzval nihče, samo glas je vztrepetal po cerkvi in utonil v jutranji mrak.

Tedaj ga je izpreletelo nekaj groznega . . . Najraje bi bil zakričal, da bi odmevalo po božjem hramu v tisočerm bolestnem krikui, da bi čul tudi oče, vsa vas, vseokrog, kako ga proklinja . . .

Šel je in pije, desetak bo zapil, — mu je hušknilo v misli preplašene in zbegane in še vse vroče od lepih sanj, in videl je, kako se podira pred njim vse, kar si je slikal krasnega, kar je upal doseči, bodočnost, življenje, sreča, vse pada v brezno ničevosti . . .

In planil je pokoncu, s čudno razplamtenimi očmi, kot da namerava nekaj velikega, in oprezno je odcapljal po stopnicah. Tam pred kipom Marije, ki jo je pravkar poljubila jutranja svetloba, še vsa motna in težka, pa je postal. Plaho se je ozrl na vrata, na kor, na nasprotni oltar, že je hotel pristopiti bliže, a je ves vztrepetal. Pa bilo ni ničesar; netopir je zaplahotal pod stropom, ker se je prestrašil svetlobe, in se obesil na vrv, na kateri je visel lesteneec. In Saša, videč, da ni nikogar, se je pomiril. A še je omahoval, ves je bledel in se tresel ko mrzliččen.

Pa glas, ki ga je vabil iz dna zbegane duše, je bil močnejši, nego njegovi dobri premisleki, in tedaj je iztegnil roko po prvi zlati verižici.

Zlato, zlato, čisto, jasno, kdove odkod! Našel je, bogataš je izgubil namenjeno bogve komu in ne bo iskal. Za njega siromaka pa je velike važnosti. Dobro se proda in z zlatimi cekini bo priromal v mesto, kjer ga čaka življenje in bodočnost . . .

Ko je snel poslednjo zapestnico, je pogledal Mariji v obraz in nehote so se mu zgenile ustnice:

„Odpusti, Marija, tebi, da, tebi bodo še dali, mene pa se ne spomni niti oče!“

Nato je opotekaje odhitel. V naglici je stlačil vse v male žepe v suknjiču in ni niti zapazil, da mu na dveh krajih visi zlata verižica z medenim srcem iz žepa, ni videl, kako se je zalesketala v jutranji

zori, ki je bila razlita čez polje, vedel in znal je samo eno: proč, v mesto . . .

In tako je hitel plašnodivjih korakov, oči je vpiral v tla in v licu se mu je brala bojazen . . .

* * *

Ko je zazvonilo na vasi jutranji Ave in so se kmetje odpravljali na polje, je zakričal tam konec vasi županov hlapec tako nekaj čudnega, da je mahoma pridirjalo na lice mesta vse, kar je čulo njegov klic.

„Kje je?“ so vprašali nekateri in se spogledavali, ker niso prav razumeli, kaj je.

V tistem hipu pa se je že prikazal izza ovinka žandar, s puško v roki in ves znojen in zaripljen v obraz. Županov hlapec pa je pripodil izza drugega ogla kuštravega, bosopetega dečka, ki je plaho blodil s pogledi in metal od sebe nekaj svetlega . . .

„Primate ga!“ je kričal žandar, videč, da divja deček naravnost proti gruči zbranih vaščanov. Nekateri so že razprostrli roke in županov hlapec bi ga bil dohitel, da se ni zagnal v odločilnem hipu nekdo proti njemu in ga butil v prsi, da je zakričal in padel vznak.

„Kaj ga braniš, Primož?“ je zaklical nad njim krčmar, pri katerem je prenočil. „Tat je, pomagaj, da ga ujamemo!“

„Ni res!“ je zakričal Primož, da je skoro prepil ves vrišč in hrup in se zagnal za njim. „Pustite ga, moj sin je!“

„Potem sta kradla skupaj,“ je opomnil glasno žandar in hitel proti Saši, ki je bil zasopel in zbehan kot preplašen srnjak.

Takrat pa, ko je bilo že čisto blizu, da bi ga obkolili in so že nekateri razprostrli za krut prijem vseh pet prstov, je smuknil Saša z zadnjo močjo čez županov plot, stekel po gredi, nato pa skočil na skalo, ki je bila zavaljena tam, in se vrgel naprej . . .

Sedaj so vaščani začudenja obstali, ker so vedeli, kaj se je zgodilo.

Za tisto ogromno skalo je bil vodnjak, star in globok, da mu je bilo težko premeriti dno.

In vzdih je šel po vasi, tudi kletve so se čule nad pritepencema, a na vse je Primož molčal.

Nemo je podal roke orožniku, kakor je zahteval, ker je vedel, da nima ničesar več iskati za seboj . . .

Iz starih zapiskov.

Podlimbarski.

(Dalje.)

aš sem bil izcrpil svoje spomine o Plaperju, ko zagrme možnarji. Mitre je plašno dvignil glavo, pa precej se je upokojil, apatični mrko je enomerno capal, a šara je mignila z ušesom in pospešneje je stopila. Pogledal sem predse — evo mi mesta! Na cesti pred vhomom⁷ je stalo nekaj črno oblečenih gospodov v cilindrih in frakih, kraj njih so se belili in rdeli turbani mestnih očetov, na tratini so skakali okoli možnarjev zagoreli cigani, neoficijalni zastopniki bosenskega naroda pri vseh slavnostih. Zadolnel je boben, zacvilile so piščalke in zasvirala in zaslišala se je ona turška godba, od katere se nevajenemu človeku lasje ježe na glavi. Zagledal sem stransko pot, vodečo kraj Drine v mesto, in ker nisem hotel biti deležen svečanosti, ki ni bila namenjena meni, sem krenil nanjo. Iz mesta so se čuli pojoči glasovi muezinov, kličečih vernike k večerni molitvi. Na travniku ob Drini so na kolenih čepeli trije stari Turki ter obrnjeni proti vzhodu opravljali svojo molitev. Te bujno oblečene postave so me živo spomnile onih treh kraljev iz jutrove dežele, katerih podobe sem svoje dni s takšnim zanimanjem prevlekel z najživejšimi barvami in jih potem prilepil na hišne duri. Zopet so zagrmeli možnarji; še enkrat sem pogledal na moleče Turčine, in klanjajoč se pobožnosti, čeprav se je kazala v turški obleki, sem dejal sam v sebi: Ti trije so si izvolili boljši delež!

Turška godba je odmevala že iz sredine mesta, ko sem prijezdil med prve hiše, skrite za vegastimi, lesenimi pregrajami, ki s svojo črvivostjo in trohljivostjo zbude v človeku sama tožna čuvstva. Mrak je bolj in bolj zagrinjal zemljo. Mimogredočega vojaka sem vprašal po najboljši gostilni v mestu. Peljal me je po nesnažnih in tesnih ulicah v gostilno „Pri Sokolu“, kjer me je gostilničar Mojšelj, kriv, krmežljav mož kljunastega nosu, sprejel pod svoje peroti. Poslovil sem se z Mitrom. —

Drugi dan opoldne sva si s Plaperjem v Mojšljevi gostilni pozdravljajoč segla v roke. Najino staro znanstvo se je obnovilo

tem bolj, ker sva oba zahajala k Mojšlju in ker sva imela dosti vzajemnih spominov na preteklost, v najinih pogovorih posuto s samimi rožicami in očiščeno že vseh nezgod in neprilik preteklih dni.

Plaper je sedaj v najboljši dobi svojih let; to kaže njegovo svetlozorno, razvaljeno lice, kolikor se ga vidi iz rdečkaste brade. Njegove službe mu niso nasule bogve kakšnih zakladov, vendar pa živi dobro, to je, vsak dan sedi za obilo in dobro pipo in papo, kakor pri nas pravijo, dolgo in spokojno spi in tudi zarad ženskih si ne beli glave. Kakor ljudje boljših stanov ostaja tudi on krojaču in čevljarju na dolgu, kar je lahko umevno, če pomislimo, v kakšni družbi je na Dunaju gledal laži in prevari v lokavo lice. Plaper . . . toda za naprej ga hočem imenovati gospoda Laparja: za gospoda ga kličejo vsi ljudje, olikani in neolikani, meni se pa to še posebno zategadelj spodobi, ker dobiva moj junak plačo devetega razreda, jaz pa šele desetega, čeravno sem za tri leta starejši.

Gospod Lapar ni eden tistih ljudi, ki tako radi beže od realnega dela in se zapro v svojo izbo, pretehtujoč tam, čemu je pač Bog svet ustvaril, ali ocenjujoč dela razneženih poetov in suhoparnih filozofov, ali brezuspešne solze lijoč nad propastjo naroda, pešanjem vere, nad pokvarjenostjo človeštva, ničevostjo življenja; on je delaven in ne misleč človek, zatorej se nikdar ne bo skisal v nezgodah življenja. V nekem oziru je navdušen človek, navdušen namreč za vse ono, kar zahteva oblast. Seveda je tudi za svoje lastno blagostanje navdušen, pa taki smo vsi grešniki. Z ljudmi višjimi je v večnem soglasju, z ljudmi nižjimi v večnem nasprotju, torej v svoji vrsti popolnoma navaden političen človek. Take ljudi ima oblast nastavljene po vseh svojih predelih, ona samo take ljudi potrebuje, uvaža in povišuje. Tak človek je gibčen, prihuljen in svetlozoren pred višjim, okoren, ponosen in mrzel pred nižjim. Tak človek je jako tenkočuten za vsak migljaj, ki pride z višjega mesta: on nikdar ne čaka, da bi ga višji v nos dregnil, če je dovoljeno izraziti se po kancelijski. Gospod Lapar se olikanemu človeku neuradniku rad pokaže v vsem svojem veličju in dostojanstvu. V takih slučajih ogrne njegov obraz hladna resnost in modro premissljevanje, njegova glava postane težka, kakor bi nosila v sebi nove organizacije, nove sisteme z jako zamotanimi paragrafi, nova kancelijska pravila in rubrike. V takih slučajih si olehča čutečo dušo z besedami: „Da, prijatelj, težka je postala služba dandanes! In plača je majhna!“ Neolikanemu nižjemu človeku pa ume pokazati najoblastnejšo strogost; takega človeka meri z jastrebim pogledom

od nog do glave, podpre se z rokama ob bok, vzpne se in nekoliko večji postane, čelo se mu nagubanči, lasje štrle od njega, besede vro iz njega. Seveda je kaj takšnega mogoče samo v Bosni, kjer vladajo bajoneti. Pozna pa se mu, da se je te strogosti naučil v službi, da mu ni prirojena in da mu ne gre naravnost iz srca. Mož je vroče krvi: pri vsaki malenkosti vzkipi in pokaže svojo moč in veljavo. Potrpljenje kaže samo uradnikom svoje vrste in častnikom se že od daleč spoštljivo odkriva in klanja. Za red je ves vnet in natančnost je njegova prva čednost. Spominjam se, da on celo pri jopi Mojšljeve natakariče, črnooke Madjarke, ni mogel videti odpetega gumba: Tak nedostatek — je dejal — treba odpraviti! . . . in precej se je lastnoročno poprijel dela.

Kmalu sem se prepričal, kako različne predele obsega delovanje mojega znanca. Priznal mi je, da se je vršila svečanost na proslavljenje novo vpeljanega bika po njegovem nasvetu in po njegovi uredbi, kajti treba je pokazati Bošnjakom, da se mi za naše naredbe zanimamo z dušo in telesom, in jih tako privaditi, da jih pričnejo tudi oni uvaževati. Zvedel sem, da je dal nastaniti bika zato v hlevu Ibrahima Kokića, ker se mu zdi ta Turek nezanesljiv in sovražen našim podjetjem. S tem ga bo držal v svojih rokah, in če najde kakšen nered v hlevu, pa pride globa.

Gospod Lpar se rad pohvali s svojo delavnostjo na kulturnem polju. Pokazal mi je svoje kurnike. Ker se v Bosni poskusi že z vsako stvarjo, je on poskusil s kurami. Zabavne stvari mi je pravil o tej živali. Kadar začne kura leči, dobi nad gnezdo tablico, na kateri je napisano, kdaj je sedla, na vsako jajce napiše dan njegovega rojstva. Povedal mi je, da je bil nedavno tega in tega leta na Dunaju ob razstavi perotnine, da je tam spoznal čudovito lepa kurja plemena; pokazal mi je kuro Bramaputro ter mi povedal, da se Bramaputre dele na tri vrste: so bele, so sive, pa so tudi rdeče. Da bi gospodu Lparju pokazal, kako globoko sem tudi jaz pogledal v svet in da poznam nekatera čopasta plemena, sem omenil, da so kohinkinske kure manjše, pa jako čvrste in kako sila ljubeznivi so mali piščanci, kadar prikljujejo iz jajčjih lupin na dan. Potožil mi je, da Bošnjakom do takih stvari ni mar, da so mu otrovali spočetka mnogo perotnine, da bi rad prasičke redil, pa ne more, ker bivajo okoli in okoli njegove hiše Turki, ki nimajo zmisla za to žival. Povedal mi je, da je preteklo poletje krotil pet gadov, pa živalce so mu poginile, predno se je pokazalo kaj uspeha. Govoreč o takih podjetjih, se je ponašal moj junak, kakor bi imel

Atlantove rame in bi on sam nesel, globoko se zadihajoč, omiko, napredek in srečo na balkanski poluotok.

Samo z enim Bošnjakom se gospod Lapař vede prijazno in jovijalno. To je Jovica. Jovica je bil izprva šumar za 8 gld. 33 kr. na mesec; po priporočilu gospoda Lapařja pa je postal kancelijski sluga v konaku, kjer dobiva na mesec 15 gld. plače, za kar ga zavida mnogo Bošnjakov. Moř je zelo zadovoljen ž njo in pri vsaki priložnosti si prizadeva svojemu pokrovitelju izkazati hvaležnost — po svoje. Mlada njegova žena pere in šiva za gospoda Lapařja, opravlja pa mu še tudi druga ženska dela. In ker roka roko umiva, ji potisne uradnik prvi dan vsakega meseca zlat denar v roko. Njej ne ostaja nikdar na dolgu. Ženica mu za tako radodarnost in točnost izkazuje prisrčno hvaležnost.

Očital mi bo kdo, da po nepotrebnem odkrivam slabosti znanca in sobrata. In po pravici! Res, pregrešni smo postali ljudje! Dosti je zatrosil hudir, ta zakleti sovražnik vsega, kar je pošteno (fej mu bodi! — bi napisal Gogolj), grehov na svet. Maščevanje se povsod šopiri in jezična mu sestra škodoželjnost razriva mir in spravo med brati. Na sobratu kaj hitro zapazimo njegove slabe strani, za dobre ostanemo pa dolgo slepi. Prav lahko nam je obregniti se obenj, no ljubezni do njega se včasi celo sramujemo. Staro pravilo o brezmejni ljubezni do bližnjega še vedno nosimo na jeziku, dejanja naša pa kažejo, da nam je do bližnjega toliko, kolikor do pepela, ki ga odtrnemo od smodke. Pripovedniki pisatelji največ greše zoper ono pravilo. Ljudje te vrste bližnjemu nikoli ne prizaneso, vsako njegovo slabost odkrijejo, vse oklevetajo in na tak način pripomorejo, da se odpro naposled našemu lahkovernemu bratu oči, da pogleda v sobrata in zagleda na njem pege, ki jih poprej ali videl ni, ali pa jih je smatral za dar narode in slučaja, za stvar brez namena in pomena. In v takem slučaju v našem poučenem bratu lastna veljavnost visoko dvigne glavo, on — sam grešnik — z zaničevanjem zre na grešnega sobrata, na katerem najde od dne do dne večje število hib in nedostatkov, človeštvo jame prezirati, celo sovražiti in na mesto prejšnje nezavedne krščanske ljubezni stopi grda škodoželjnost in ničemno sovraštvo. Tako so povsod na zemlji oklevetali drugoverce in inojezičnike ter zasejali med brate nesrečni razpor in razdor. Res, hudomušen je postal svet!

Kadar pritegne vihar, nagne se vse drevje drevoredov, vrtov, logov in šum brez izjeme na eno stran. Enako nas zagrabi duh časa in mi se mu pokorimo, nekateri v podobi igralcev, drugi v

podobi gledalcev in poslušalcev. Takšno viharno silo predstavlja v naši papirnati dobi pisarjenje. Pokoreč se tej sili, opisujem gospoda Laparja.

Na nekaterih gospodih Laparjeve vrste lahko opazite znake jako blagoslovljene lenobe; tega pa pri mojem junaku ne: kakor metulj od rože do rože je letal in se pehal od dela do dela. Skoraj vsak dan sem bil priča njegovega vsestranskega, trudapolnega napiranja. Gospod Lapar pravi, da treba z Bošnjakov zbrisati azijsko barbarstvo, vse sledove preteklosti, da jih je treba raznaroditi, to je, približati zapadni omiki, zatorej jih uči, kako se je gospodi odkrivati, kako na vrata trkati, kako segati v pozdravljenje v roke. In res se kaže v tem oziru v njegovem okraju že nekak napredek. Dostikrat sem se posmejal, videč Bošnjaka, gredočega proti leblajtarju, kako je že od daleč vlekel z glave turban, ki se mu je v roki raztegnil v poldrugi meter dolgo ruto. Bog ne daj, da bi stopil Bošnjak v pisarno gospoda Laparja, predno je potrkal na vrata. In tako trkajo, nekateri pravilno s sključenim prstom, drug samo vrta ali pa pritrukuje z nohtom, da se sliši, kakor bi ptič klujuval, in zopet drug praska z vso petorico prstov po vratih, tako da se gospodu zdi: zdajle se privali medved v sobo. Poslednji način trkanja vselej zelo razkači gospoda Laparja. Tudi desnice ne podavajo po naših pravilih, podavajo jo pa vendar: nekateri pomoli skrčeno pest, drug položi samo kazalec v vašo desnico in tretji poboža s svojo trdo predpotopno dlanjo po gosposki mehki dlani. Ti pojavi napredka so sad prizadevanj mojega znanca.

Gospod Lapar je ustanovil v mestu bralno društvo za Bošnjake. Postavil je globo v denarjih za vsakega člana, ki ni redno obiskaval društvenih shodov. Kmalu pa je dobil migljaj, da bralno društvo ni za ljudi, ki še čitati ne umejo in se za to stvar tudi ne zanimajo; prestrojil je torej bralno društvo v kmetijsko društvo z globami. V tem društvu naj bi se Bošnjaki učili kmetijstva. Okupiral se je za društvo vrt, na katerem se je vsejala različna zelenjava. Priroda je dvignila na vrtu bujno zelenje in vse bi bilo gladko izteklo, gospod Lapar bi bil svobodno zase in za društvo pošiljal pohvale v židovske liste, da mu tega veselja niso skalile prepirljive in sebične gospe uradnikov, ki so se začele puliti za vrtno pridelke. Skraja se nihče ni zmenil dosti za te prepire, toda sovraštvo je kipelo više in više in je prikipelo na vrhunec. Gospa oficijalova je gospe predstojnikovi v jezi zaradi neke redkvice dala taka ostudna imena, da jih ni mogoče povedati, zavistna gospa kontrolorjeva pa je gospe taj-

nikovi zarad korenja očito oponesla, da je bila s tem in tem begom tako in tako in odtod da so prišli tisti cekini, ki jih je nosila na glavi in na vratu pri zadnjem plesu v narodnih nošah. Naposled je oblast te reči slišala in spoznala, da se Bošnjaki od gospodov, ki sami ne umejo kmetijstva, v tej stroki ničesar ne morejo naučiti; razpustila je torej društvo in je s tem zelo ustregla v zdražbi živečim rodbinam.

Tiste dni pa so se zbrali nad glavo gospoda Laparja oblaki in usula se je nanj ploha, ki ga je vsaj za nekaj časa ohladila. Gospod Lapar je imel v mestu že lastno hišo, pri kateri je pogrešal vrta. Večkrat je preudarjal, kako bi napravil iz dvorišča vrt, da bi imel vsaj senčnico na svojem. Pa dvorišče je bilo ozko in ob deževnem času vse zalito. Onostran desak, ki so ograjale dvorišče, je stala sredi nevelikega vrta hiša soseda Ibrahima Kokića. „Kokić bi lahko odstopil kos svojega vrta, ograja bi se premeknila in jaz bi imel senčnico na svojem,“ je mislil gospod Lapar. Nagovarjal je torej Kokića, ponujal novce, pretil, toda pogan ni pedi zemlje ni hotel odstopiti. Naložil mu je parkrat globo zarad tistega bika, ker je našel, da mu je nezadostno nastlano. Kokić je plačeval globe in zlovoljen je obetal, da bo posadil žival na svoje blazine in mu položil dušek pod glavo, a vrta ni hotel odstopiti. Zdaj je gospod Lapar iztuhtal strašno zvijačo, s katero je mislil soseda omehčati ali pa ga pognati iz hiše. Postavil je svinjak v kot svojega dvorišča, tako da je bil le malo oddaljen od Kokićeve hiše; vanj je nastanil tri svinje, svojemu služabniku pa je naročil, naj skrbi, da živali ne bodo presite in prezaspane. In pričela se je burka! Spretnejše pero, pero kakšnega slovenskega Gogolja naj dostojno opiše, kako neznansko in neznosno so krulile noč in dan lačne živali, kako se je vila med sočno travo črna voda na Ibrahimov vrt, kako so te neprijetne okolnosti razljučenega Turčina ostro bodle v ušesa in nos, kako je kruto zadet v svojih čuvstvih v jezi od dne do dne više skakal in globlje segal v svojo neverno dušo po kletve, želeče vsem kaurinom vsakaterih nesnag in nesreč, kako je naposled žival s služabnikovo pripomočjo razrila trhli svinjak in črvivo ograjo, usula se na sosedov vrt, zarajala okoli njegove hiše, vteknila rilec v vežo, prevrnila triletno turško dete, povohala omedlelo bulo in kako so se godile še druge strahovite reči, ki pa niso nič genile gospoda Laparja.

(Konec prihodnjic.)

V življenje.

In slišal sem temen koral iz grobov
in videl kraljestvo noči,
kjer žezlo, zagrnjeno v tul, plamení —
A plaho nazaj od trohnobe domov
se vrača moj trudni korak.

Življenje, življenje, nebeški ti znak,
zbudilo si zopet mi v prsih moči
in razbleščalo srce si mi v žar.
Kot zvezda visoka gre skozi vihar,
iz večnega tira ne pade nikdar —
tako naj v življenje bleste iz temin
skoz noč in mrakove se moje poti.

In naj bo brez luči moj dan,
naj v temnem požaru moj svod se temni,
z mrakovi v neskončnost obdan —
naj črna bo zarja vrh mojih planin,
a nje ne ugasne mi smrtni orkan
in v zarjo ne sliši se klic iz globin.

Mladost, oj, podaj mi nezmagani let —
in dvigni nad morje me gor v nedogled,
kjer večnosti sanja brezmejno oko —
naj solnce si novo pripnem na nebo,
da v noč in vihar mi sijalo bo.

C. Golar.

Pogled v bodočnost.

Spisal Milan Pugelj.

I.

oča, ki stoji na bregu, se bliža koncu. Na vseh mestih že odpada omet, okna trhlenijo, večino šip nadomešča neprosojen papir, deske, ki so branile podstrešje burji in sneženim metežem, so segnile vsled vedne močevine in zdaj razpadajo kosoma kakor stare cunje. Slamnato streho prerašča zelen in visok mah, na levem koncu mole iz nje preperela rebra kakor nekakšen žalosten pomnik, kakor beraško vabilo za tistega, ki gre mimo in lahko izkazuje dobrote.

Pod podstreškom po sprednji steni, kjer stoje vedno odprte zakajene in razpokane duri, vise na večje in manjše obode napete mreže, leže dolge šibe in palice, sloneče na lesenih in v oprhli zid zabitih klinih, na tleh čepi star in poveznjen čoln, ki mu manjka že tretjine dna. Okrog se širi nalahko napeta ravnica, zadaj sredi nje dvoje ali troje njiv, spredaj in spodaj molči široka in globoka reka kakor mrtvo jezero. V ovinku jo zagledajo oči, nov ovinek jim jo jemlje — samotno, pokojno, brez šuma, brez valov gubečo se v mrak. —

Proti večeru gre. Solnce je že zašlo, zarja se razgubila, nebo temni, tuintam vztrepeče na njem zvezda, srebrna, neznatna, boječa. Mirno je vse, tam ni ljudi, tam ni hiš, samo tam daleč na nasprotnem bregu, kjer raste šuma, tam sredi smrek se beli grajščina, smeje se nekako v pokoj in samoto kakor zadovoljnež sredi beračev. Tudi zdaj v mraku se smeje blestečebela in vso noč do jutra. In čez dan v solncu kakor prešerna mačeha.

V koči gori luč, slabotna petrolejka, brli, ugasuje, vzplapolava. Slabo razsvetljuje izbo, komaj je videti v kotu za durmi zeleno peč, ki pušča po vseh špranjah dušech dim, komaj klopi tik nje, starca, ki sedi na eni, dekleta in pod njo skrinjo, mizo in fanta na starinskem in težkem stolu. Starca zebe tudi zdaj v poletju. Star je, koščen in upognjen, ob gorki peči sloni, ker je kri oslabela, izgubila moč in toploto. Iz nagubanih lic mole tope kosti, okorele

čeljusti se premikajo, siva brada, ki raste od levega ušesa navzdol po vratu do desnega, se spodaj stiska in širi, skriva in prikazuje.

Starec govori dekletu, ki ji je ime Terezinka in je njegova hči, in fantu, ki se mu pravi Jernej Konopec in odhaja to noč na pot.

„Tako“ — pravi z nizkim in nekoliko hripavim glasom — „je prišlo vse do konca. Stopil je predme tisti, ki vodi grajsko gospodarstvo in je tako dejal, da je odslej naprej voda v zakupu kakor pašnik ali košenica in da nimam jaz več pri njej posla. To se pravi: živi drugače, in če ne moreš, pogini! Ribič si, pa lovi ribe po kopnem!“ —

Starec govori s težkim glasom, pozna se, da se pritožuje.

„Meja stoji med nami starci in med vami mladci. Tako smo živeli jaz, tako moj oče, očeta oče — vsi mi smo tako živeli: lovili rake in ribe in jih prodajali. Vi boste drugače: kakor boste hoteli in mogli.“ —

Dekle, ki sedi na skrinji, gleda predse, tiha je in žalostna. Fant sedi na pot pripravljen za mizo, z levo roko podpira glavo, z desnim kazalcem riše po deski, kakor bi pisal. Starec govori, kakor misli, da se spodobi ob slovesu.

„Vse je minljivo na svetu!“ — pravi. „Sramota in čast. Ljudje se shajajo in razhajajo. Tudi midva sva se razšla: jaz in tvoja mati, Terezinka. Smrt je prišla in naju ločila. In zdaj se poslovimo mi. Zakoni so prišli, novi zakoni: ti nas razdružijo.“

Terezinka vzdihne tiho in pridušeno, ker ji je težko slovo, fant sloni in piše s kazalcem po mizi, starec se domisli minulosti.

„Kdaj je to bilo?“ vpraša. „Davno, davno. Nekega večera je prišla k nama lepa in ubožna ženska, s teboj v naročju je prišla, Jernej, in je prosila prenočišča. Jes en je bila zunaj, že skoro zima, deževje, burja, mraz — dobrega srca je bila rajna mati, rada je storila dobro. „Zunaj bi spali“ — je ponudila in še postlala ji je na gorkem, tik ognjišča. No, pa sva zjutraj vstala, pa ni bilo tuje ženske nikjer, a ti, Jernej, si se plazil po razkopanem ležišču in jokal. Ni bila dosti prida tvoja mati! Še mačka, poglej, skrbi za mladiča! In sva se te midva usmilila. Vzela sva te v hišo in sva te redila s Terezinko vred. Oba sta zdaj odrasla, mati je umrla, jaz sem starec, prišla so leta, vse se je izpreobrnilo. Na pot greš, ker moraš. Bog ti daj sreče, Jernej! Glej: ni drugače! Vodo so nam vzeli, ki nas je preživljala! Tam zadaj za hišo je dvojce njiv: premalo je zate. Tudi kajža je zate premalo. Mlad si in jak, drugam pojdeš in si prislužiš denarja. Slabo se živi pri nas, drugod pa služijo

ljudje denar in zato jim je dobro. Hiše imajo, lepe domove in žene in otroke in zadovoljnost, ker ne trpe pomanjkanja!“ —

Tiho je, na steni tiktaka ura, v kotu za ómaro zaškrablja od časa do časa miš, skozi nizka in širom odprta okna prihaja v izbo petje murinov, ki se glasijo po ravnici, čukanje čuka, ki sedi na slemenu starega kozolca sredi njive in gleda s svetlimi in začudenimi očmi v noč.

Fant vstaja izza mize, dviga nanjo culo, ki stoji tik njega na tleh, jo otipava, potežka, položi nazaj in se obrne proti peči.

„Dobro ste mi storili!“ pravi. „Kdaj vam bom povrnil?“ —

„Meni ne bo treba!“ — odgovarja starec. „Meni ne! Star sem, pri kraju! Takrat, ko bo tebi dobro, bom že davno v grobu. Ali če najdež reveža, mu stori dobro. Namesto meni njemu!“ —

„Prej bom povrnil!“ — obljublja fant. „Kmalu bo to, trdni ste še, še dočakate. Pridem čez leto, čez poldrugo leto in poplačam. Hišo popravim, polja dokupim!“ —

Starec odmajuje z glavo, pa mu je dobro v duši. Obraz se mu hoče spačiti na jok, mišice krog ust trepečejo, v medle oči silijo solze.

Tudi dekletu se stori milo. Njene črne in velike oči gledajo kakor iz megle, njen polni, okrogli obraz je bled, rdeče ustne vztrepetavajo.

„Zdaj greš!“ — govori s skrbnim deklinškim glasom. „Kako, da si se namenil po noči? Zakaj bi ne čakal jutra?“ —

„Hladno je!“ odgovarja fant. „Zdaj je hlad, po dnevi pa je vročina. In do dne bom že daleč!“ —

„Pameten bodi!“ — svetuje starec. „Ne vdajaj se pijači in ženske pusti, ki te mamijo ob njej! In bogokletneža in pretepača se ogni in se ne pečaj ž njim!“ —

Fant oprijemlje culo vnovič, tehta jo, preizkuša vozle, če držijo trdno in ne popuščajo.

„Bog daj zdravja!“ — želi. „Bog vam dal še par let učkati, oče, da bi vas še našel zdrave in pri moči, ko bi se vrnil. Bog daj!“ —

K peči stopi, roko ponuja, in oče mu jo stisne kakor sinu.

„Da bi Bog dal!“ — pravi. Njegov glas je jokav, mišice krog velih ust trepečejo, po brazdah na vsako stran nosu se lovijo drobne in svetle solze.

Terezinka vstaja, do mize gre in otipava culo, kakor bi se hotela prepričati, če je vse v redu. Solze ji silijo v oči, obraz se

ji hoče spačiti na jok, zato sklanja glavo in popravlja nagelj, ki ga nosi na prsih.

„Ž njim pojdi!“ ji ukazuje oče. „Spremi ga kakor brata! Tudi jaz bi šel, pa so mi noge okorele: počasna je moja hoja! Culo deni na glavo, odnesi jo malo! —“

Terezinka dvigne culo, posadi jo na teme, fant vzame iz kota ukrivljeno palico, gleda po izbi, še enkrat seže starcu v roko.

„Rad bi, resnično bi rad, da bi vas našel še pri moči. Bog nama daj čakati tisti dan, ko se zopet vidiva!“ —

„Srečno!“ — reče oče. Več ne more, ker mu tišči jok grlo, da ne morejo besede iz njega. Naglo utriplje z očmi, gleda, kako odhaja skozi vrata Jernej, ve, zdi se mu gotovo, da se ne bosta nikoli več videla. V življenju nikoli več. Sam ostane v sobi, težke misli ga obdajajo, smrt mu je vedno pred očmi. Čuti, kako ga je popustila moč, kako je oslabelo telo, kako se je kri ohladila, zvo-denela. In minulosť gleda pred sabo, svoje življenje, slovo od njega. Vse daleč nazaj vidi, vse do mladosti, do lepih časov. Blago se mu zdi življenje, dobro. Tudi njemu — revežu je dalo srečo. Včasih v davnini. Spominja se, hvaležen je. Zato je slovo, ki stoji blizu, težko kakor od dobrotnika.

Zunaj se gube sredi noči koraki onih dveh, ki gresta po obrežni poti samotna in molčeča. Lepa poletna noč se širi okoliinokoli, višina je posuta z zvezdami kakor s cekini, privezanimi na nevidne vrvice, zibajočimi se v sladkem vetru. Po ravnici pojo murini, spodaj molči reka in kaže odsev zvezdnatega neba. Tuintam — redkokdaj — zaklopoče v njej, kje ob bregu zapljusne, riba se vrže iz nje, morda vidra, hiteča za plenom. Nizko nad potom in v vednih podolgovatih krogih letajo netopirji popolnoma tiho in neslišno ušesu, očem vidni kakor majhne črne in bežeče sence. Kje visoko iz vrha ravne jagnedi, ki raste samujoča sredi ravnice, plane sova, kakor bi se hipoma iztrgala iz njenih vej, divje zakriči, šine v temo kakor bežeča pred preganjalci.

Krajec meseca se mota izza prosojnega oblaka, ki se vrši po nebu kakor izgubljena ovca, tava naprej in nazaj, trga se, razgublja, prehaja v nič. Motna svetloba se razliva po krajini, nekako mehka, skoro čuvstvena. Včasih dahne rahla sapa, sem od vode prihaja, nalahno se raztaka po tratih. Trave se upognejo, rože, ki mole iz njih svoje cvetove, se nagnejo kakor v nočnih sanjah dremajoče.

Jernej in Terezinka gresta počasi, kakor bi ne bilo nobene poti pred očmi, ampak šetnja sama. Terezinka nese na glavi culo,

na desni strani jo drži z desno roko, levico opira ob bok. Jernej stopa poleg nje, ob ukrivljeno palico se opira, iz njegovega obraza, ki je sicer drzen in prěšeren, odseva nekaj domačega, toplega. Oči so prijazne, vse poteze take, kakor bi se hotele zaokrožiti v do-broten smehlaj, združen z ljubeznivo besedo. Kadar pogleda Tere-zinko, se mu oči vidno razveselijo, nekako razbistrijo. Vidi njene poglede, ki se v pritajenih solzah motno svetlikajo, vidi lepi, okrogli obraz, ki je blede in žalosten, in ustne, ki včasih vztrepečejo, silijo na jok. Dobro mu je, ker ve, da ji je težko slovo od njega. In zato je vesel tudi zdaj, ko se poslavlja. Daleč bo živel in sam, brez prijatelja mogoče. Pa ne bo brez tolažbe, ker bo vedel za dekleta, ki misli nanj. Hodi okrog hiše, koplje na njivi, kuha v veži, priliva rožam, leži v postelji pa misli nanj.

Spomnil se je, da že dolgo hodita.

„Strah te bo!“ — ji je rekel. „Posloviva se, pa se vrni! In če se bojiš, pa grem s tabo tako daleč nazaj, da zagledava kočo!“ —

„Ne!“ — je odvrnilo dekle s tihim, vdanim glasom. „Lahko ti še malo odnesem. In pospremim te, ko nič ne zamudim. Noč je, samo spanje me čaka!“ —

Jernej je pogledal na culo in se domislil.

„Cula je težka!“ — je dejal. „Glava te bo bolela od nje, tilnik! Čakaj! Bom sam nesel! Kaj bi se mučila zavoljo mene?!“ —

Z rokami je posegel, Terezinka se brani, stopi v stran, tišči njegovo roko od sebe.

„Čemu?“ — vpraša. „Močna sem! Tudi ni težko! In ti boš še dovolj nesel, še dosti daleč!“ —

„Tisto je!“ — povzema Jernej. „Še dosti daleč. Deset ur hoda! Še veš, kako se pravi tistemu kraju, kamor sem se namenil?“ —

Vprašuje, kakor bi se hotel skrivoma uveriti, če se zanima zanj, če ji ostane vsaka njegova beseda v spominu, če jo razmišlja, razume.

„Še!“ — pritruje dekle. „V Rožancih!“ —

Jernej potegne iz žepa pipo, iz drugega mehur s tobakom, tlači ga vanjo s palcem in kazalcem, spravi zopet, praska žveplenke ob stegno, prižiga in govori vmes.

„Da!“ — pravi. „Tako je! V Rožancih se pravi. Lepo ime — Rožanci! Zazveni nekako — kakor nova kosa. Tako, kakor bi rekel — Terezinka!“ —

Zasmeje se, ker se mu zdi, da se je dobro pošalil. Tudi dekle se nasmehne, žalostnovdano zaokroži rdeče ustne, ker jo veseli, da je njemu všeč njeno ime.

„V Rožancih se pravi!“ — govori fant naprej. „Tam je gora in v tisti gori premog. Črno kamenje je to, ki ga rabijo po mestih namesto drv. Gori kakor polena. Vržeš v peč, podžgeš, pa je v plamenu. Polno delavcev je, ki ga kopljejo v gori. Dolgi rovi so vanjo, v njih ga lomijo kakor kamenje in vozijo na plano. Tudi jaz pojdem mednje, ker se dobro zasluži: tako sem slišal. Grajski hlapec — poznaš Martina! — tisti ve take reči in mi je povedal.“ —

Dekle premišlja, govori skoro prestrašena.

„V Ameriki“ — pravi — „tam kopljejo v takih rovih rudo. In včasih koga ubije. Z Višave — tiste vasi nad nami — je ubilo enega: lansko leto! Nevarno je pod zemljo, pa bi delal drugod, na planem!“ —

„Vseeno je tisto!“ — zavrača Jernej. „Božja previdnost, božja roka! Vsakemu je namenjena smrt — tebi in meni. Umreti moramo, ker smo ljudje. Ta tukaj, ta tam! Kakor je božja volja!“ —

Preneha, vidi oblak, ki se dviga izza gore kvišku, in govori dalje.

„Tisti oblak poglej! Vidiš ga! Lahko šine iz njega strela in naju ubije. Domisli se na Bogataja in Bogatajko, kmeta z Višave! Malo je bilo nebo oblačno, ko sta delala na polju, skoro solnce je sijalo. Pa je treščilo v oba in na mestu sta bila mrliča. Na vseh krajih in potih je človeku smrt za petami!“ —

Umolknil je, premišljal svoje besede in sam se je prestrašil take zavesti. Zato je skušal tolažiti dekleta in sebe.

„In tisto je tudi“ — izpregovarja — „tisto! Vest človeka napominja na nesrečo, ki se bliža. O Bogatajki so rekli, da je bila štirinajst dni prej nemirna kakor ptica, ki se odpravlja jeseni na jug. Ni našla pokoja ne po noči, ne po dnevi! Jaz pa sem miren, poglej, in zadovoljen. In še tako mi pravi vest, da se bova prav midva videla in sešla še bolj srečna in vesela kakor sva danes!“ —

Molče gresta. Dekle hoče izpregovoriti, pa se premisli. Sram jo je govoriti o tistem, kar ji leži čisto pri srcu.

Pozno je, vse je utihnilo, tudi murini. Od nikoder ni več glasu, krajina leži mirna kakor v trdnem spanju. Nebo gori v zvezdah, tuintam se katera utrne, zleti mimo drugih kakor zlat žarek, izgine v nebeški daljavi. Srebrn srp plava visoko, hiti s popotnikoma naravnost skozi sredo višine kakor dobromisleč tovariš.

Jernej kadí iz pipe, misli nekaj, gleda predse in se hoče posloviti.

„Vrni se!“ — pravi. „Do jutra prideš komaj domov — tako daleč si zašla! In glava te bo bolela od bremena in vrat. Vrni se!“ —

„Nič me ne bo bolelo!“ — odvrča dekle. „Nič! Mlada sem in zdrava!“ —

Roko dvigne, kaže s kazalcem naprej in govori, kakor bi prosila.

„Še do tam, samo še do tistih vrb, vidiš jih, tako daleč še! In vrnila se bom, če boš hotel!“ —

Jernej vidi, kako gre težko od njega, nekaj prijetnega hoče povedati, pa ne ve ničesar. In v naglici reče tisto, kar mu šine hipoma v glavo.

„Tako greš za mano“ — govori — „kakor zvest psiček za gospodarjem. S kamenjem ga lučaj, pa teče še vedno za teboj! —“ In čez čas pristavi: „Dobra si, Terezinka! Dokler bom živ, ne bom te pozabil!“ —

Dekle se vznemirja, kri ji stopi v lice, da rdi kakor mak v pšenici, izpregovori trudoma in vendar tako željno, kakor bi imela vso pot tiste besede na srcu in jeziku in bi jih do te ure ne mogla izreči.

„Ne!“ — ugovarja. „Ne! Druge bodo prišle — lepe in bogate. Jaz pa nisem lepa in tudi denarja nimam!“ —

Po glasu se pozna, da ji je hudo v prsih. Neha, kakor bi ji kdo odvzel besedo siloma, stran gleda in naglo utriplje z velikimi, žametastimi trepalnicami. Jernej se zavzema nad njenimi besedami in jih zanikuje.

„Ni tako!“ — govori. „Ni tako! Ni se dobro pečati s tujci in tudi s tujimi ženskami ne! Ne poznaš je, nikoli ne veš, kakšno zlo te čaka ž njo! Tebe pa poznam in vem, kakšna si! Ta Božič ne, ki pride, ampak drugi Božič — če da Bog zdravja in dobrega zaslužka — takrat bom prišel. Pote pridem, Terezinka!“ —

Dekle gleda še vedno stran, utriplje naglo z žametastimi trepalnicami, na rdečih licih se ji blestita v mesečini dve solzi. Jernej gleda dobrohotno vanjo, govori s pipo v ustih in zabada popotno palico v mehko zemljo.

„Pa se nič ne ustraši, če ti ne bom pisal. Tisto, kar čutim zate, ne bi hotel praviti drugemu, ki bi pačil moje besede po papirju in ti jih poslal drugačne, kakor so bile izrečene. A sam ne znam pisati. Pa ne imej krivih misli o meni, četudi ne prejmeš glasu iz tistega kraja, kjer bom prebival. Spominjal se te bom in napravil bom, kakor se spodobi poštenjaku: obljubo izpolnim in pridem pote!“ —

Zdaj sta prišla do vrb. Jernej se je lustavil, iztegnil roke do cule, a dekle je prijelo obe za zapestja, kakor bi se branilo.

„Čakaj!“ — pravi Jernej, oprusti desnico, vzame pipo iz ust in jo vtakne v žep. „Čakaj! Vse sva se pogovorila, vse ti je zdaj znano! Vrni se: do jutra prideš komaj do doma!“ —

Siloma oprime culo, vzame jo z njene glave in jo položi na zemljo. Dekle zakrije s predpasnikom obraz in se natihem razjoka.

„Čemu jok?“ — vprašuje Jernej. „Čemu? Mlada sva in zdrava, lahko je nama čakati sreče!“ —

Roko ji hoče dati, pa je tudi njemu hudo. Nenadoma mu je stisnilo nekaj prsi in tudi glas mu je pošel. S ploskimi dlanmi oprime nerodno od obeh strani dekletovo glavo, njene lase poljubi nekako naglo in burno, skloni se do zemlje, zatakne kljukasto palico pod voz, zavihiti culo ž njo vred preko rame na hrbet, z levico še molče potreplje ihtčega dekleta po rami, okrene se nemudoma in izginje med vrbami.

(Konec prihodnjič.)

Razpoloženje.

Da droben slavček sem nocoj, Da sem srebrna zvezdica,
življenju bi slavo pel, bi kazal v nebesa moj žar —
da sem nedolžna vijolica, a da sem bil Stvarnik šesti dan,
ljubezni bi v čast dehtel. ljudi ne bi bil vstvaril nikdar!

Koritnik.

Neznanemu . . .

Kdo ti je vtisnil v obraz Med tisoči en sam —
to moč, oblast nad menoj — in ravno jaz — zakaj?
kdo ti je dahnil nocoj in ravno ti — zakaj?
v srce ta zimski mraz? Cilj, jaz te ne poznam . . .

Zakaj me s surovo roko In sebi samemu
biješ in moriš — odgovora ne vem —
življenje, zakaj ta križ, pa vendar dalje grem
zakaj sovražno oko? k Neznanemu . . .

Koritnik.

Književne novosti

„Kratka zgodovina slovenskega naroda“. Slovenski mladini v pouk postavil Pavel Poljanec. Ponatis iz „Novega slovenskega Štajerca“. V Ljubljani 1908. Tiskal Dragotin Hribar. Cena? — Popularno delce, ki bo jako dobro služilo svojemu namenu: seznaniti širše kroge, zlasti pa učečo se mladino s poglavitnimi momenti iz zgodovine slovenskega naroda.

Trgovski koledar za leto 1909., ki je izšel že, ima sledečo bogato vsebino: Slovensko trgovsko društvo „Merkur“ in odbor, posredovalnica, trgovski dom, koledar, kolkovne lestvice, podrobna določila za kolkovanje listin, spisov, računov itd., poštno določbe, kovani denar raznih držav, mere in uteži, obrestne tabele, preračunjevalne tabele, lovski red, užitninska tarifa za Ljubljano, uvozna carina, avstrijski konzulati, nekoliko o varstvu patentov in vzorcev, trgovska korespondenca, tabela za razredčevanje alkohola, kalkulacija, nasvet trgovcem z jestvinami, pojasnila glede železnic, potni listi, razprodaje, krošnjarstvo, dopustnost trg. potovanja, kako se protokolira firma, kaj je treba storiti osebam, ki postanejo samostojni trgovci, posebna določila za izvrševanje trgovine z mešanim blagom, s špicerijskim, materialnim in kolonijalnim blagom, olajšave glede donašanja sposobnostnega dokaza, sposobnostni dokaz za trgovinske obrte in trgovske družbe, obrtne pravice trgovcev, ki prodajajo storjeno moško, žensko in otroško obleko, ter prodajalcev čevljev, pokojninski zakon za zasebne uslužbence, trgovsko-obrtni strokovni tolmač, ugodnosti na železnicah za trgovske potnike, ki imajo kovčege z vzorci. — Koledar obsega 131 tiskanih strani. Uredila sta ga gg. dr. Rudolf Marn in Silvester Škerbinec. Koledar je naročati naravnost pri slovenskem trgovskem društvu „Merkurju“ v Ljubljani. Cena mu je 1 K, po pošti 1 K 20 h. Čisti dobiček koledarja se steka zakladu za „Trgovski dom“.

Grof Lev N. Tolstoj: Kazaki. Kavkaška povest. Iz ruščine prevel Josip Knaflič. V Trstu 1908. Tiskala in založila tiskarna „Edinost“. Cena 1 K 60 h, po pošti 10 h več. — „Kazaki“ so eno izmed onih del velikega ruskega pripovedovalca, ki bodo radi svoje pristnosti večno živela. Kdor jih čita, jih ne pozabi več. Mesta so v njih tako polna resničnega življenja, da se vtisnejo neizbrisno človeku v spomin in v srce. Bila je srečna misel, prevesti to slavno delo na naš jezik. Prevod je gladek in se čita kot izvirno delo. Knjiga je lepo opremljena. Značilno naslovno sliko je narisal naš rojak Hugo V. Gerbič. Dobiva se knjiga za gorenjo nizko ceno po vseh knjigarnah na Slovenskem.

R. Fr. Magjer: Porivi. (Nove pjesme.) 1908. Tisak Prve hrvatske dioničke tiskare u Osieku. 53 str. Cena 1 K. — Prvo zbirko svojih pesmi je izdal pisatelj z istim naslovom („Porivi“) že l. 1906.; sicer pa nastopa večinoma kot mladinski pisatelj. — Ako se kdo posveti intenzivno eni stroki, vtiskuje vsakemu svojemu delu nehoče pečat glavnega svojega posla; zato smo pripravljani, da bomo našli v pesniški zbirki mladinskega pisatelja raznih znakov njegovega ožjega delokroga. Pohvalno pa moremo omeniti, da smo se varali v svojem pričakovanju, pohvalno zato, ker globoka in visoka poezija, kakršne iščemo v resnih pesniških zbirkah, ni

pristopna tisti „mladini“, ki so zanjo namenjeni načelno mladinski spisi! Pristopna je le zreli, v normalnih razmerah torej kolikor toliko doraslim ljudem. — Pričujoče Magjerove pesmi so prav odvažnega značaja, posvečene vzvišenim idejam (domovini, pravici, vernosti), včasih v obliki ode. — Zdi se mi pa, da se pesniku najbolj posreči ne žni ton; pesmi tega značaja (n. pr. „Jesen“, „Ženi“, „U oči ti gledam“) so najboljše v zbirki. Na tem polju si g. Magjer more še steči zaslug in slave; ne sme pa nežnih motivov metamorfozovati v grandioznost, kakor je to storil v pesmi „Vrba“; tak razkol se čuti neprijetno. — Precej pesmi je prigodnic; vendar so oblečene v dokaj splošno opremo.

Zbirka pesmi zasluži torej svoje resno uvaževanje; čisto nepotrebna je le polemična uvodna „pesem“ „Mojim klevetnikom“. — Knjigi je še pridejan prozaičen predgovor, ki razpravlja zlasti o važnem (?) vprašanju, naj li delajo pisatelji reklamo zase in za svoja dela in, ali je umestno, da vlagajo v svoja dela tudi svojo — sliko. — Vprašnji bo pač vsak rešil po svojem ukusu; eno pa je jasno: neprijetno je, da se rešujeta v predgovoru pesniške zbirke. *Dr. Jos. Tominšek.*

Rasad. Štivo za mladež. (Pripovijesti i pjesme.) Izdao i uredio Rudolfo Franjin Magjer. (Knjižnica za mladež. Knjiga I.) — Cena 90 h.

Mladina potrebuje knjig, kakor je ta: preveč debela ne sme biti, menjavati se morajo lahne povestice, mile pesmice priproste vsebine pa zvencega ritma in nežnih čutov; nasproti njim gladke pripovedne pesmi in — sila važno! — kjerkoli je mogoče, primerne slike resnega in šaljivega značaja: taka mešana hrana v prikupljivi obliki prija mladini, in taka je pričujoča prva knjiga „Knjižnice za mladež“, ki jo je postavil v svet sila marljivi mladinski pisatelj R. F. Magjer. Zbral je okrog sebe različne mladinske pisatelje, pišoč v verzih in prozi (ti so: L. Varga, I. Šebečić, I. Grohovac, Rudolf baron Maldini Wildenhainski, Š. Lovišen), največ pa je prispeval sam. — Hvalevrednemu podjetju je želeti mnogo uspeha.

Dr. Jos. Tominšek.

Balkanska književnost v nemščini. Aus dem Balkanwinkel. Erzählungen aus dem griechischen, rumänischen und südslavischen Volksleben. — Leipzig 1908. — Cena? — Dr. Karel Dieterich je v tej knjižici prav srečno zbral devet kratkih povestic iz „balkanskega kota“. Dve sta grški, tri rumunske, štiri pa jugoslovanske, t. j. ena bolgarska in tri srbsko-hrvaške. Jako čedna je črtica „Um nichts“, katero je napisal Glišić. Prevod je menda oskrbel dr. Dieterich sam. Stud. phil. A. Dorić je prestavil iz Vazova „Der alte Jotzo schaut aus“ in pa „Heilig ist die Rache“, katero je napisal Dalmatinec Sima Matavulj. Lazarevićevo črtico „Das Volk wird vergolden“ je preložil O. Franz v Belgradu, ki je sploh pri vsej stvari pomagal Dieterichu. Ravno tako ga je podpiral pri izbiranju tudi g. prof. Murko. — Prireditelj te zbirke je hotel nemško občinstvo nekoliko bliže seznaniti z balkanskimi narodi in njih umetnostjo, kajti niti inteligenca nemška nima o Balkanu jasnih pojmov; „das Wort „Balkan“ hat bei den gebildeten Deutschen oft einen gewissen üblen Beigeschmack“, beremo takoj v začetku predgovora. Vse slovanske povestice so vzete iz nižjih slojev, iz naroda. Morda izide še drugi zvezek, ki bo obsegal povesti iz srednjih krogov — seveda če se bo ta razpečal — „ein zweites Bändchen, das den typischen Gestalten des vorliegenden eine Reihe mehr individueller gegenüberstellen soll, dem bäuerlichen Leben das bürgerliche“. — Dr. Dieterich je šel z dvojnimi namenoma na delo. Prvič je hotel svoje rojake seznaniti z duševnim in kulturnim življenjem balkanskih rodov, drugič pa je hotel pokazati nemškemu občinstvu, kakšna in kolika je njih umetna moderna literatura.

Razen tega so izšli spisi Srba Lazarevića v „Universal-Bibl.“ (Nr. 4470) in pripravljajo se novele Vazova, ki izidejo ravno tam. Sicer gre počasi, a vendar gre.

Čas bi bilo, da bi tudi kak slovenski pisatelj prišel v nemški obliki pred širšo javnost naših sicer neprijaznih sosedov. *Janko Bratina.*

Českoslovinski slovník. Sepsal Ant Zavařil. V Praze. Nákladem I. Otty. Cena 2 K 80 h. — Ta ročni slovarček je skrbno sestavljen in bode jako ustrezal svojemu namenu. Priporočamo ga vsem tistim, ki hočejo s čitanjem, torej na praktičen način izpopolniti svoje znanje v češčini, ker jim bo izvestno dobro služil.

Konstantinov Aleko: Baj Ganju (nemški prevod). Prof. Weigand v Lipskem, ki je izdal pred letom bolgarsko slovnico (Bulgarische Grammatik von G. Weigand, Leipzig bei Joh. Amb. Barth. M. 450), je objavil pred kratkim znano satirično povest bolgarskega pisatelja Konstantinova: „Baj Ganju“. Knjižica obsega tri dele: 1. bolgarski tekst z naglasom, 2. nemški prevod, 3. opazke in pojasnila. — Baj Ganju — stric Ganju bi rekli pri nas — je tipičen malomeščan bolgarski. Pol kultiviran in civiliziran, pol še po starem. Včasih nosi celo frak — pravi tudi „pardon“ itd., a „понятно за чистомá“ ni še ravno posebno razvito pri Baju Ganju. Vsa pripoved je takozvana „Rahmenerzählung“. Vsakdo izmed zbrane družbe ve nekaj povedati o Ganju, vsak ga je že videl kje med svetom. Ganju je bil že na Dunaju, v Draždanih, na razstavi v Pragi itd. Tam je obiskal tudi historika Jirečka, kjer je bil povabljen na obed. — Iz vsega dela zveni klic pisateljev: taki ste, so-meščani; smešni pred svetom in domišljujete si bogve kaj. — Kdor se zanima za bolgarsko literaturo, temu bodi knjižica toplo priporočena. Satirično-šaljivo pripovedovanje, snov in oblika, vse je zanimivo. Poleg tega si vsak s prevodom lahko pomaga pri čitanju bolgarskega teksta. Knjiga stane 3 M. *Janko Bratina.*

Slovensko gledišče. A. Drama. Letošnja glediška sezona se je pričela kakor običajno dne 1. oktobra in sicer z uprizoritvijo slovanskega dela. Igrali so ta večer prvič na našem odru „Gospo majorko“, igrokaz v petih dejanjih, ruski spisal Ippolit Vasiljevič Spažinskij, preložil Fr. Gestrin. „Gospa majorka“ spominja tuintam na moderne igre, dasi je bila spisana, ko o modernizmu še niti govora ni bilo. Pristna ruska govornica nam udarja v tej igri na uho in večinoma se nam tudi pristno življenje slika v njej. Fenja, glavna junakinja, je pač malo nenavadna ženska, a do so ženske te vrste na svetu, nam svedoči dejstvo, da jih srečujemo v literaturah vseh narodov. Prav jasen nam njen značaj seveda ni. Ljubi li Grigonja istinito ali bi se tudi ž njim rada samo igrala, tega ne doznamo. Taka, kakor smo jo videli, je koketa brez srca, ženska, v kateri prevladuje gizdavost vse druge lastnosti. — Igralo se je vobče dobro. Zlasti se je odlikovala gospa Borštnikova kot Fenja, dasi se nam zdi, da ni bila povsod na enaki višini. Prav mogoče je, da je tudi njena igra nekoliko kriva, da si o Fenji nismo mogli ustvariti popolnoma jasne podobe.

Dne 2. oktobra se je uprizorila druga noviteta: angleška burka v treh dejanjih „Nioba“, ki sta jo spisala Harry in E. A. Paulton. O igri izpregovorimo po reprizi.

„Gospod senator“, veseloigra v treh dejanjih, ki smo jo videli prvič na našem odru dne 3. oktobra, je skupno delo znane tvrdke Schönthan & Kadelburg. Bogve kako duhovita ni ta igra, pa tudi ne originalna. Vsak hip naletimo v nji na stare, obrabljene motive. S tem pa nočemo reči, da bi ne bila zabavna, zlasti za tistega, ki ne hodi še dolgo v gledišče in mu starejše igre te vrste niso v vseh podrobnostih znane. Pri tej igri smo čutili malce, da naš dramski ensemble ni popoln.

Dne 4. oktobra popoldne so igrali po dolgem premoru zopet enkrat Raimundovega „Zapravljivca“. Kje so tisti časi, ko je še rajni Noll nastopal v tej igri!

Dne 8. oktobra se je uprizoril prvič igrokaz v treh dejanjih, „V dolini“, katalonski spisal don Angelo Guimera, slovenski priredil R. Perušek. Tudi o tej igri bomo govorili, kadar se ponovi.

Dne 18. oktobra popoldne so igrali prvič v sezoni dramo: „V znamenju križa“, dne 20. in 22. oktobra pa smo videli burko v štirih dejanjih „Vražja misel“, spisal Karel Laufs, ki se dosedaj še ni predstavljala v našem gledišču. Ta burka je manj bogata dobrih dovtipov nego komičnih situacij, ki skoro brez presledka izpodrivajo druga drugo. Ker se je igralo temperamnetno, je uspela in se bo zlasti pred nedeljskim občinstvom lahko še večkrat ponavljala.

Od novega dramskega osebja sta nastopila doslej samo gospodična Kavcka in gospod Iličič v manjših vlogah, zato o njiju še ne moremo izrekat i sodbe. Vender se nam zdi, da kazi Kavcko hiba, ki bo precej motila, čeprav ima sicer morda lep igralski talent.

B. Opera in opereta. Dosedaj se je pela štirikrat in sicer dne 4., 6., 10. in 18. oktobra operna noviteta „Madame Butterfly“ (Gospa metuljček), tragedija Japonke v treh dejanjih, besedilo spisala L. Illica in G. Giacosa, prevel Etbin Kristan, uglasbil Giacomo Puccini, trikrat pa, in sicer dne 13., 16. in 24. oktobra operetna noviteta „Valčkov čar“, spisala Feliks Dörmann in Leopold Jacobson, uglasbil Oskar Strauss.

Oceno obeh glasbenih del in njune uprizoritve izpod peresa drugega poročevalca prinašamo za tem poročilom.

Dr. Zbašnik.

Giacomo Puccini: Madame Butterfly (besedilo spisala L. Illica in G. Giacosa). Japonsko tragedijo nazivlje Puccini svojo „Madamo Butterfly“. Enostavna je vsebina libretu, navaden prigodljaj, kakor se pojavlja širom sveta dan za dnem, pripovedka o vzplamteli ljubezni, ki je bila ljubimcu le v hipno zabavo, a se je nji ukoreninila toliko globoko, da ji je izkrvavelo ranjeno srce, ko je bila zaznala za prevaro. Tragike dosti v zgodbi, da vzbudi tople simpatije za ubogo žrtev. Simpatična postane uboga Butterfly le tem bolj, ko je v Puccinijevi operi resnično genljiva, ljubka in prepričevalna v vseh svojih izrazih ljubezni, vdanosti in zvestobe, da se zasmili vsakomur. S preprostostjo, ki je nam ljuba na naravi, z enostavnostjo, ki diči narodno pesem, učinkuje tu prikupljivi libreto in budi s tem ravno prav globoko našo občutnost.

Puccini je ustvaril k tej prigodbi znamenito glasbo, glasbene ilustracije, v katerih mu reagira skladateljska zmožnost na vsak utrip, ki ga bude beseda, scenski milieu, dejanje. Neizcrpno se mu rode melodije, odiči jih lahko in zanimivo s

pravim, posameznosti primernim značajem, da vplivajo, vabijo in oduševljajo. Nikdar trivijalen, le plemenito misleč, podaje v glasbi, kar mu je vzkliko iz vznosito plametečega, toplo čutečega in resnično razbolelega srca. V prelepem, kar nudi bogata partitura, bodi opozorjeno le na spev deviškega zbora ob prihodu Butterfly, na blesteči, v ljubavni zadivljenosti se topeči dvospev ob koncu prvega dejanja, na razkošne melodije Butterflyine, izražajoče toli pregnantno njeno neprikrito detinsko radost in njen obup, na divno očarujoči konec drugega dejanja ob staccatu orkestra in flazeoletih gosli k otožni melodiji čela in zamolklega speva za odrom. In le stopnjuje se v svojem učinku glasba tretjega dejanja, ko sili iznenadenje ubogo Butterfly v smrt. Sugestivna je tu Puccinijeva glasba v svoji prelesti, markantna, pretresljiva, zmagujoča.

V nenavadnih svojih tonovskih načinih, povzetih po zahtevu Puccinijevem japonskim napevom, eksotično in apartno glaseče se delo je zbudilo na slovenskem odru toplo zanimanje in si je prisluzilo hvaležen sprejem. Scenska oprema je bila korektna v okviru japonskega značaja. Poleg izrednega užitka, ki ga je nudil prvič pri gledališki predstavi učinkujoči koncertni orkester Glasbene Matice s svojo decentno, elitno igro, gre poglobljena zasluga za doseženi uspeh predstaviteljici Butterfly, gospe Lilly Nordgartovi. Od tega, kako se poda ta velika vloga, je odvisna usoda predstave, gospa Nordgartova pa je težki svoji nalogi v obilni meri zadostila. Glasovno je briljirala ne manj kakor s svojo znamenito igro in mimiko, z redkimi to svojstvi dobre operne pevke, ki jih ravno v vlogi Butterfly mora imeti. V vlogi njene zveste strežnice Suzuki je našla gospodična Peršlova z uspehom simpatično vlogo, ki ji da priliko, da se izkaže glasovno in tudi igralski. Pinkerton tenorista gospoda Fiale in Sharpless baritonista g. pl. Vulakoviča sta uverila občinstvo, da se je posrečilo pridobiti za novo sezono muzikalno odlična solista. Pohvalno omeniti je tudi g. Bohuslava agilnega Goro.

Oskarja Straussa opereta Valčkov čar (libreto Feliksa Dörmanna in Leopolda Jacobsona). V besedju in kretanju frivolna, ima opereta v svojem libretu vendar nekaj uzadovoljivega jedra, iz katerega se izplete prijazna pripovedka, ki se povzpne konec II. in III. dejanja celo do dramatski vznesenih scen, polnih toplote in dobrote. V tem oziru je libreto nekaka parafraza dunajske popevke, ki je poredna, vendar od srca diktirana in zato prikupljiva. Straussova glasba se prilaga dobro kroju libreta, v njej utripajoč gracijoznost, radost, prijazna ljubeznivost v prikupljivi obliki dunajskega valčka. Pevski sta se odlikovali gospa Nordgartova in subreta gospodična Haderbolcova v družbi tenorista g. Fiale. Prepričali smo se tudi, da razpolaga slovenska opera z vrsto domačih pevcev, ki v manjših partijah prav dobro uspevajo, tako gđna. Thalerjeva in gospodje Povhe, Križaj, Iličič, Juvan. Zbor je bil precizen, orkester odličen.

Dr. V. Foerster.

Med revijami

V „Glasu Matice Hrvatske“ (br. 13., str. 108.) je objavil dr. A. Bazala aktualni članek „Mogu li jezici malih naroda biti organima nauke“, ki je načelno in podrobno seveda važen tudi v prvi vrsti za nas Slovence. Dr. Bazala stoji odločno

na stališču, da naj pišejo znanstveniki tudi malih narodov v svojem jeziku, kajti „resignacija u pogledu narodnoga jezika prvi je stupanj u resignaciji na samostalnost kulturnu“. Ugovor, da jeziku malih narodov nedostaja strokovnih izrazov, ne velja; tudi pri velikih narodih so bili strokovni in strokovno rabljeni izrazi izprva novi, umljivi najprej le strokovnim krogom; a kmalu se razširi interes in ž njim specifične besede, posebna rekla, celo poseben slog. Mi še opozarjamo na tole prednost: kjer se znanstveni jezik šele ustvarja, tam zadobi vse znak večje pristnosti nego ondi, kjer se hodi le po res udobnih, a preveč izhोजenih potih. To izkusi vsakdo, kdor se poskuša na obojih poljih. — Jezik sam torej ni nikakšna ovira; saj so moderni jeziki tudi sila prožni. Da pa pri vsebini ne smemo zahtevati in pričakovati v dveh, treh letih uspehov, ki so jih dosegli veliki narodi šele v stoletjih, na to je dr. Bazala umno opozoril.

Dr. Jos. Tomišek.

Srpski književni Glasnik omenja v 179. številu tudi „Ljubljanski Zvon“ in dr. Murkov članek o Kopitarju in Vuku Karadžiću. V 181. številu je ocenjena Andrijaševićeva knjiga „Slike i prilike iz Neretvanske krajine“, ki jo je omenil tudi naš list; N. Antula pravi v „Glasniku“ (str. 236.) enostavno, da je „knjiga g. Andrijaševića vrlo slaba i bez svake vrednosti“. — Ta sodba se nam zdi vendar preostra.

Dr. Jos. Tomišek.

Splošni pregled

† **Danilo Fajgelj.** Znani skladatelj slovenski, Danilo Fajgelj, je umrl dne 15. oktobra v Gorici. Rajnik je bil jako plodovit glasbenik in je število njegovih kompozicij zelo veliko. Odličnemu možu časten spomin!

Katalog slovenskih skladbenih del je izdala „Katoliška Bukvarna“ v Ljubljani, ki bo vsled svoje popolnosti prav dobro služil glasbenikom, pevskim zborom itd.

Slovenska Matica. 161. odborova seja. Predsednik je nasvetoval, da bi se Matica letošnjega 20. septembra spominjala z literarno ustanovo. Načeloma je odbor pritrnil nasvetu, ki se je odkazal gospodarskemu in knjižnemu odseku v poročanje. — Umrlemu utemeljitelju Sl. M., dvornemu svetniku Jos. Šumanu, napiše profesor Pleteršnik življenjepis. Knjige izidejo pred Božičem. Določile so se slike za II. del „Kamniških Alp“. Proračun za l. 1909. se je odobril. Zbrati bo še ohranjene ljudske tradicije o francoski dobi. — Zemljevid je rokopisno malone izdelan. — Pleteršnikov slovar bo v svrhu izdaje tehniškega slovarja do konca oktobra ekscerpiran. — Članarino za t. l. je doslej plačalo 2623 udov.

Prevod Prešernovega soneta „Vrh solnca sije solncev cela čeda — —.“ — V graškem listu „Der Aufmerksame“ leta 1833., št. 138., sem zasledil dosedaj neznan prevod omenjenega Prešernovega soneta. Glasi se tako:

Am Himmel steh'n in unermeßnen Zahlen
 Der Sterne Herde in der schönsten Pracht,
 Und ohne Sonne einsam in der Nacht,
 Beschaut die Erde sie mit Wohlgefallen.

Allein sobald mit ihren gold'nen Strahlen
 Des Tages Königin im Osten lacht,
 Da ist der Erde Liebe neu erwacht:
 Die Sonne sieh't sie jetzt allein von allen.

Dem Sternenhimmel gleich sind uns're Auen
 Besät mit zarten Mädchen, holden Frauen,
 Zu ihnen wend' ich gern die Blicke hin;

Doch zauberähnlich wird mit einem Mahle
 Mein Auge blind für diese Schönen alle,
 Erblick' ich sie, des Herzens Königin.

Podpisan je „V. Zusner“. — Vincenc Zusner je bil rojen v Škofji Loki 18. januarja 1803 in je umrl v Gradcu 12. junija 1874. leta. Mož je bil večinoma samouk. Nekaj časa je živel v graški okolici, leta 1825. pa se je naselil stalno v mestu. Leta 1844. je prodal svojo veliko trgovino, ker se je vedno bolj pečal s poezijo in umetnostjo. Kot lirik je bil svoj čas precej na glasu. (Wurzbach, Biogr. Lexikon 60, 321.) — Vidic Zusnerjevega prevoda ne omenja. (Prešernov album, 826. sl.) Kakor je pa iz njegove razprave razvidno, bi bil to prvi nemški prevod iz Prešerna razen pesnikovih lastnih, ki segajo dalje nazaj; kajti šele leta 1844. je objavil Vin. Rizzi v „Illyr. Bl.“ prevod pesmi „Mornar“ in „Sila spomina“.

Janko Bratina.

Asan-aginica v Walter Scottovem prevodu. (Po „Srpskem Književnem Glasniku“ 1908, št. 397.) — V katalogu mnogobrojnih del velikega angleškega romanopisca Scotta, objavljenem l. 1871., je bil zabeležen tudi njegov rokopis „The Lamentation of the Faithful Wife of Asan Aga“; takisto je bilo iz Scottovega životopisa znano, da je l. 1799. imel pripravljen prevod „Asan-aginice“ za neko pesniško zbirko. Prevod je bil prirejen po znanem Goethejevem prevodu te srbske narodne pesmi; to je razvidno tudi iz angleškega naslova, ki doslovno odgovarja Goethejevemu. Dotična zbirka pa ni izšla in Scottov prevod je ostal neporabljen. — Srbe bi seveda zanimalo, kak je ta prevod; Vojeslav Ivanović se je tudi obrnil na pristojno mesto, a je izvedel, kakor poroča v časopisu „The Athenaeum“ (z dne 5. septembra 1908.), da dotični gospodje, ki so v katalogu navedeni kot imetniki rokopisa, v istini tega rokopisa — nimajo. Zdaj se vpraša, kje je rokopis. — „Asan-aginica“ je bila tridesetkrat prevedena v tuje jezike, v angleščino šestkrat.

Dr. Jos. Tominšek.

Tiskovne hibe, oziroma popravki. V „Sonetu“ na strani 600 v zadnji številki čitaj v 8. vrsti od zgoraj doli namesto „snažnim“ snežnim in v 11. vrsti namesto „pregrešeni“ pregrešni. Na strani 617. pa čitaj v pesmi „Ob solnčnem zatonu“ v 7. vrsti od spodaj namesto „jeka“ odmeva.

Narodna knjigarna

v Ljubljani, Jurčičev trg št. 3

se priporoča slav. občinstvu za dobavo **knjig vseh strok** in **vseh jezikov** ter za **naročevanje vsakovrstnih nepolitičnih časopisov**.

Z „Narodno knjigarno“ združena

trgovina s papirjem, pisalnimi in
— risalnimi potrebščinami —

je preskrbljena z najizbornejšim blagom in priporoča vsakovrsten **papir**: kancelijski, konceptni, pismeni, ministrski, dokumentni, ovitni, barvani in za pisanje na stroj; ima svojo bogato zalogo

krasnih kaset pisemskega papirja,

veliko izbiro vsakovrstnih svinčnikov, peres, peresnikov, radirk, čopičev, črnih, barv, kred itd. ter vse risarske in slikarske potrebščine zlasti za realce in gojence obrtne šole.

Nadalje je v zalogi bogata izbira

— **trgovskih knjig** —

vseh vrst v različni vezbi, istotako **notezov, beležnic, kupnih knjižic** in sploh vseh potrebščin te stroke.

